

Міністерство внутрішніх справ України
Головне слідче управління Національної поліції України
Львівський державний університет внутрішніх справ

Досудове розслідування
кримінальних правопорушень
за фактами умисного введення в обіг
на ринку України (випуск на ринок України)
небезпечної продукції

Методичні рекомендації

Львів
2024

УДК 343.9:343.102
Д 70

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 30 жовтня 2024 року № 7)

Рецензенти:

ГУМІН Олексій, доктор юридичних наук, професор
(Національний університет «Львівська політехніка»);

БУРДА Степан, кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Д 70 **Досудове** розслідування кримінальних правопорушень за фактами умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції : методичні рекомендації / авт. кол. ; за заг. ред. С. І. Марка. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 80 с.

Вдосконалено методику розслідування умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції, що передбачена статтею 227 КК України. Наведено криміналістичну характеристику цього виду злочину, типові слідчі ситуації та версії, особливості проведення окремих слідчих дій.

Для працівників органів досудового розслідування і оперативних підрозділів Національної поліції України.

Methodological recommendations are devoted to the improvement of the method of investigation of the deliberate introduction into circulation on the market of Ukraine of dangerous products, which is provided for in Article 227 CC of Ukraine. Given the criminalistics characteristics of this type of crime, typical investigative situations and versions, features of individual investigative actions.

For employees of pretrial investigation bodies and operative units of the National Police of Ukraine.

УДК 343.9:343.102

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
<i>Розділ 1.</i> КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УМИСНОГО ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	6
<i>Розділ 2.</i> ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ТА СЛІДЧІ ВЕРСІЇ ПОЧАТКОВОГО І ПОДАЛЬШОГО ЕТАПІВ РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	25
<i>Розділ 3.</i> ПЛАНУВАННЯ І ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	35
<i>Розділ 4.</i> ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	42
<i>Розділ 5.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ І СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	58
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76

ВСТУП

Сучасні економічні та правові умови України передбачають наявність системи контролю за якістю продукції, що ввозиться або виробляється на території нашої країни. Проте, незважаючи на посилення контролюючих заходів, випадки введення в обіг небезпечної продукції досі виникають. Це створює загрозу для здоров'я і життя споживачів, а також порушує економічні та соціальні інтереси держави.

Особливістю небезпечної продукції є те, що вона при її використанні за передбачених умов створює загрозу суспільним інтересам, безпеці життя та здоров'я людей, безпечним умовам праці, захисту прав споживачів (користувачів), захисту довкілля.

Основною причиною того, що продукція стала небезпечною, можуть бути пов'язані безпосередньо з виробничим процесом, порушенням правил зберігання товару, закінченням кінцевих строків реалізації тощо.

Саме поняття введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції охоплюється введення як тієї продукції, що виготовляється в Україні, так й імпортованої продукції, а перша реалізація такої продукції на ринку України може виражатись у передачі безпосередньо споживачам (фізичним чи юридичним особам) або суб'єктам господарювання (у тому числі підприємцям), що діють на ринку України, для її розповсюдження.

Враховуючи зростання кількості небезпечних товарів на ринку, проблема умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції є надзвичайно важливою для регулювання економічних відносин і охорони здоров'я громадян в Україні.

Для належного виконання завдань поставлених перед працівниками правоохоронних органів в цій галузі необхідно дослідити основні аспекти вчинення кримінальних правопорушень цієї категорії, проаналізувати зростання кількості небезпечної продукції на території України.

Метою розробки методичних рекомендацій є визначення ефективного механізму боротьби з кримінальними правопорушеннями у сфері умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції.

Методичні рекомендації призначені для працівників органів досудового розслідування і оперативних підрозділів Національної поліції України та спрямовані на забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень у сфері умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції.

Розділ 1

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УМИСНОГО ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Одним із основних завдань науки криміналістики є сприяння своїми специфічними засобами та методами ефективній протидії злочинності. Одним із таких специфічних засобів є окрема криміналістична методика розслідування кримінального правопорушення. Для її розробки важливим є визначення елементного складу та формування відповідної криміналістичної характеристики.

Виокремлюють міжвидову, видову (групову) та індивідуальну криміналістичні характеристики. *Міжвидова криміналістична характеристика* – це узагальнення загальних рис, притаманних кримінальним правопорушенням, що мають значення для розслідування всіх кримінальних правопорушень. Видова (групова) криміналістична характеристика розробляється на підставі узагальнення слідчої та судової практики про криміналістичні ознаки певного виду чи групи кримінальних правопорушень. Значення полягає в тому, що така характеристика дозволяє розробляти методики розслідування окремих кримінальних правопорушень, визначати криміналістичну характеристику кримінального правопорушення. Індивідуальна криміналістична характеристика відображає ознаки та взаємозв'язки між елементами конкретного кримінального правопорушення. Саме на її основі можна виділити ті найбільш типові елементи, ознаки, обставини, відношення, відомості, які, будучи об'єднані в систему, і становлять криміналістичну характеристику виду (групи) кримінальних правопорушень.

У ст. 227 ККУ зазначено: «Умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах». Отже, до структури

криміналістичної характеристики обов'язково повинні входити такі елементи, як предмет посягання та спосіб вчинення кримінального правопорушення. Крім того, логічно виникає питання щодо того, хто допустив випуск такої продукції (особа злочинця), оскільки кримінальне правопорушення або злочинна поведінка є актом людської діяльності, який виник в об'єктивних умовах – у певний час, у певному місці та за певних обставин. Тому криміналістичну характеристику умисного випуску на ринок України небезпечної продукції слід вважати видовою характеристикою, а до основних її елементів доцільно віднести: 1) предмет посягання; 2) спосіб вчинення кримінального правопорушення (у широкому розумінні); 3) місце, час та обстановку вчинення кримінального правопорушення; 4) особу злочинця; 5) типову слідову картину кримінального правопорушення. Ще одним аспектом криміналістичної характеристики, що має прикладне значення, є логічне поєднання інформаційних показників різних її елементів, встановлення між ними взаємозв'язків.

Видова криміналістична характеристика кримінального правопорушення повинна розглядатися як динамічна система, що постійно розвивається. Такій системі буде притаманним поповнення новими криміналістично значимими відомостями (характерними ознаками), джерелом яких виступатиме судово-слідча практика. Такі ознаки повинні піддаватися науковому аналізу, класифікуватися та входити до відповідного елементу криміналістичної характеристики.

Одним із основних елементів криміналістичної характеристики умисного випуску на ринок України небезпечної продукції є предмет посягання. У практичному аспекті знання його особливостей дає можливість слідчому з високою ймовірністю змодельювати процес вчинення кримінального правопорушення, звернути увагу на ті місця, де могли залишитися сліди кримінального правопорушення.

Предмет посягання у криміналістичній характеристиці досліджуваного кримінального правопорушення має важливе значення, оскільки впливає на всі інші її елементи, адже умисний випуск на ринок України небезпечної продукції належить до кримінальних правопорушень, у яких предмет посягання є обов'язковою ознакою, оскільки він безпосередньо вказується у ст. 227 ККУ.

Різновидом продукції є товар, під яким розуміють будь-який продукт праці, що має споживчу вартість, призначений для задоволення потреб людини і при цьому вироблений для відчуження шляхом продажу, обміну, здавання в комісію, а не для власного споживання чи використання. Це можуть бути продовольчі чи непродовольчі товари, у т. ч. транспортні засоби, лікарські засоби і вироби медичного призначення, гладкоствольна мисливська зброя та бойові припаси до неї, друкована продукція, промислові вироби. Товар може постачатися як окрема одиниця, так і в упаковках. Одиниця упаковки – це будь-яка упаковка, включаючи обгортку, незалежно від матеріалу і форми, яка частково або повністю покриває продукт, для його постачання як окремої одиниці (контейнер може містити кілька упаковок). Одиницею упаковки не вважається одиниця (частина) продукту, ізольована від іншої частини пакувальним матеріалом з технологічною метою (запобігання злипанню, заморожуванню, перемішуванню частин продукції між собою), а також пакування, яке є елементом сервірування у закладах громадського харчування. Партія – це будь-яка визначена оператором ринку кількість продуктів з однаковою назвою та властивостями, який вироблений за визначений цим оператором період часу за однакових умов виробництва на одній і тій самій потужності.

Поняття «продукція» включає: 1) послуги та роботи; 2) харчові продукти, харчові добавки, ароматизатори, дієтичні добавки та допоміжні матеріали для переробки харчових продуктів; 3) продукти тваринного походження; 4) корми, кормові добавки та префікси; 5) живі рослини і тварини; 6) продукцію людського, рослинного і тваринного походження, що безпосередньо використовується як репродуктивний матеріал, призначений для відтворення; 7) спирт, алкогольні напої та тютюн; 8) лікарські засоби та ветеринарні препарати; 9) наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги і прекурсори; 10) ядерні матеріали, спеціальні матеріали, що розщеплюються, інша продукція у сфері використання ядерної енергії; 11) вироби військового призначення; 12) об'єкти містобудування; 13) продукція, що була у вжитку, поставлена як предмет антикваріату або як продукція, що підлягає ремонту чи відновленню перед її використанням за умови,

що постачальник надає інформацію особі, якій ця продукція постачається, про необхідність її ремонту чи відновлення.

У загальному під поняттям «небезпечний» розуміють «того, хто може заподіяти кому-небудь щось неприємне, якесь нещастя; того, що загрожує чиєму-небудь життю, здоров'ю». Щодо визначення самого поняття «небезпечна продукція», то у національному законодавстві дається або визначення, що таке безпечна продукція, або ж визначення того, що таке неякісна та небезпечна продукція.

Законодавець у загальному визначає шість випадків, коли продукція визнається неякісною або небезпечною: 1) продукція, яка не відповідає вимогам чинних в Україні нормативно-правових актів і нормативних документів стосовно відповідних видів продукції щодо її споживчих властивостей; 2) продукція, яка не відповідає обов'язковим вимогам чинних в Україні нормативно-правових актів і нормативних документів, щодо її безпеки для життя і здоров'я людини, майна і довкілля; 3) продукція, якій з моменту збуту споживачам виробником (продавцем) навмисно надано зовнішній вигляд та (або) окремих властивостей певного виду продукції, але яка не може бути ідентифікована як продукція, за яку вона видається; 4) продукція, під час маркування якої порушено встановлені законодавством вимоги щодо мови маркування та (або) до змісту і повноти інформації, яка має при цьому повідомлятися; 5) продукція, строк придатності якої до споживання або використання якої закінчився; 6) продукція, на яку немає передбачених законодавством відповідних документів що підтверджують якість та безпеку продукції.

Безпечна нехарчова продукція, відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції», – це будь-яка продукція, яка за звичайних умов або обґрунтовано передбачуваних умов використання (у тому числі щодо строку служби та за необхідності звернення в експлуатацію вимог стосовно встановлення і технічного обслуговування) не становить жодного ризику чи становить лише мінімальні ризики, зумовлені використанням такої продукції, які вважаються прийнятними і не створюють загрози суспільним інтересам, а «небезпечна нехарчова продукція» – це будь-яка продукція, що не відповідає цьому визначенню.

Харчовими продуктами вважаються об'єкти тваринного чи рослинного походження, що використовуються в харчуванні у натуральному чи переробленому вигляді як джерела енергії, харчових та харчоароматних речовин. Для їх виробництва використовується продовольча сировина. Харчові продукти поділяються на: 1) продукти масового споживання традиційної технології, призначені для регулярного використання у харчуванні основної маси населення; 2) продукти масового споживання зі зміненим хімічним складом, включаючи вітамінізовані, знежирені та низькокалорійні та інші; 3) лікувальні (дієтичні) продукти; 4) продукти дитячого харчування. *Безпечний харчовий продукт* – це харчовий продукт, який не створює шкідливого впливу на здоров'я людини безпосередньо чи опосередковано за умов його виробництва та обігу з дотриманням вимог санітарних заходів та споживання (використання) за призначенням.

Небезпечний харчовий продукт – харчовий продукт, що є шкідливим для здоров'я та/або непридатним для харчування. Під час встановлення небезпечних харчових продуктів враховуються: а) звичайні умови використання харчового продукту споживачем, кожна стадія його виробництва, переробки та обігу; б) інформація, надана споживачеві, зокрема про маркування виключно з інформацією про дату кінцевого продажу, та інша загальнодоступна споживачеві інформація про уникнення негативних для здоров'я наслідків, пов'язаних із харчовим продуктом чи категорією харчових продуктів. Під час встановлення шкідливості харчового продукту для здоров'я враховуються: а) можливий короткостроковий чи довгостроковий вплив харчового продукту на здоров'я людини, яка його споживає, та на майбутні покоління; б) можливий накопичувальний ефект токсичності; в) особлива чутливість окремої категорії споживачів, якщо харчовий продукт призначений тільки для цієї категорії споживачів.

З диспозиції ст. 227 ККУ вбачається, що під небезпечною продукцією слід розуміти продукцію, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами. Такі вимоги встановлюються в основному для кожного з видів продукції, що випускається в обіг на ринок України. Однак, найперше, що повинен зробити слідчий –

це пересвідчитися в тому, що виявлений об'єкт (чи об'єкти) підпадає під визначення «продукція», а друге – чи наявний хоча б один із шести випадків, коли продукція вважається неякісною чи небезпечною. Класифікувати її з криміналістичної точки зору можна на декілька груп: 1) за місцем виготовлення небезпечної продукції (на Україні чи за її межами); 2) за місцем розповсюдження небезпечної продукції (на ринках України, за кордоном, транзит); 3) харчову та нехарчову.

На оптимізацію процесу розслідування кримінального правопорушення спрямована і криміналістична характеристика, невід'ємною складовою якої є спосіб вчинення кримінального правопорушення. Саме спосіб вчинення кримінального правопорушення є тією головною якісною характеристикою діяльності злочинця, яка найтісніше взаємопов'язана з властивостями інших елементів кримінального правопорушення. Спосіб вчинення кримінального правопорушення – не просто сукупність або комплекс поведінкових актів, а визначена цілісна структура поведінки, що є певною системою. Тому він утворюється із взаємопов'язаних елементів, актів поведінки, спрямованих на підготовку, вчинення і приховування кримінального правопорушення.

Повноструктурний спосіб вчинення кримінального правопорушення охоплює способи підготування, безпосереднього вчинення та приховування кримінального правопорушення. Криміналістична значущість цього елемента криміналістичної характеристики полягає у тому, що знання механізму вчинення кримінального правопорушення, операцій щодо його підготування і приховування дозволяє передбачити типологію слідів та їх локалізацію на певних ділянках місця події, встановити причетність винних осіб до розслідуваного діяння. Спосіб вчинення кримінального правопорушення тісно пов'язаний із такою кримінально-правовою категорією як об'єктивна сторона кримінального правопорушення.

Криміналістика розглядає спосіб вчинення кримінального правопорушення як складне явище дійсності. На основі вивчення закономірностей його формування, причин і форм його повторюваності вона розробляє прийоми та методи виявлення, збирання та дослідження доказів у кримінальному провадженні. Криміналістичне значення способу вчинення

кримінального правопорушення визначається специфікою виникнення доказів у процесі відображення події кримінального правопорушення в зовнішньому середовищі. Аналізуючи певний спосіб вчинення кримінального правопорушення, можна висунути версії, де і як сліди можуть бути залишені, а, виявивши слід кримінального правопорушення, можна припустити, яким способом його вчинено. Аналіз і оцінка відомостей, що характеризують кримінального правопорушення з криміналістичних позицій, так чи інакше пов'язана із застосуванням криміналістичної класифікації способів дій злочинця.

У кримінальному праві спосіб вчинення кримінального правопорушення – це елемент об'єктивної сторони, що характеризує суспільну небезпеку діяння. Повне встановлення об'єктивної сторони неможливе без встановлення способу його вчинення. У кримінальному процесуальному праві спосіб вчинення, разом із часом, місцем та іншими обставинами вчинення кримінального правопорушення, відноситься до числа обставин, що підлягають доказуванню. Значення способу вчинення полягає в тому, що від ступеня його доказаності залежить повнота встановлення події та складу кримінально караної події. У криміналістиці спосіб вчинення кримінального правопорушення – це структура дій, що викликають утворення слідів як джерел криміналістично значимої інформації.

Оскільки у назві ст. 227 ККУ вказується про «умисне введення в обіг (випуск на ринок)...», можна говорити про можливу наявність типових способів його підготовки. Ними можуть бути:

- 1) пошук країни чи конкретного виробника, де можна купити продукцію;
- 2) вибір готової небезпечної продукції, яку можна буде розповсюджувати самому чи через постачальника;
- 3) закупівля необхідної сировини та обладнання для виготовлення небезпечної продукції;
- 4) підшукування місць, де небезпечна продукція буде виготовлятися (цехів) або зберігатися (складів);
- 5) підшукування транспортних засобів для перевезення небезпечної продукції;
- 6) підшукування при потребі співучасників, а також розповсюджувачів небезпечної продукції (точок збуту);

7) виготовлення необхідних документів, що свідчать про безпечність продукції та інформацію про її виробника.

Основним завданням підготовчого етапу є створення необхідних умов для успішного здійснення усіх заходів подальших етапів вчинення цього кримінального правопорушення.

Безпосередній спосіб вчинення буде виражатися у введенні в обіг небезпечної продукції – першому наданні продукції на ринку України, тобто будь-якому платному або безоплатному постачанні продукції для її розповсюдження, споживання (використання) на ринку України під час здійснення господарської діяльності. Поняття «уведення в обіг» охоплює введення як тієї продукції, що виробляється в Україні, так й імпортованої, а «перше надання продукції» на ринку України може виражатися: 1) у передачі її безпосередньо споживачам (фізичним чи юридичним особам); 2) у передачі її суб'єктам господарювання, що діють на ринку України, для її розповсюдження. Таким чином, безпосередніми способами вчинення цього кримінального правопорушення можна назвати: 1) імпорт небезпечної продукції; 2) виготовлення (випуск) небезпечної продукції; 3) розповсюдження (постачання) небезпечної продукції.

Для прикладу, у вирокі Садгірського районного суду м. Чернівці зазначено, що ОСОБА_5, діючи умисно, з метою отримання прибутку від реалізації на ринку України небезпечної продовольчої продукції, у порушення вимог законодавства, що регулює відносини у сфері виготовлення та реалізації продовольчих товарів, без наявності передбаченого законом висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи, випробувань на відповідність обов'язковим вимогам нормативних документів та нормативно-правових актів у випробувальних лабораторіях, що підтверджують якість та безпеку продукції, створила цех для виготовлення та фасування небезпечної продукції, а саме ікри різних видів. Для цього нею було орендовано гаражне приміщення, закуплено обладнання для фасування продукції і замовлено у типографії етикетки з інформацією про продукцію. У подальшому виготовлену та розфасовану продукцію транспортними засобами перевозили до місць збуту (різні торговельні точки міста).

Постачання продукції – будь-які операції, що здійснюються згідно з договорами купівлі-продажу, міни, поставки та іншими цивільно-правовими договорами, які передбачають передачу права власності на продукцію за компенсацію незалежно від строків її надання, а також операції з безоплатної поставки продукції (результатів робіт) та операції з передачі майна орендодавцем на баланс орендаря згідно з договорами фінансової оренди або поставка майна згідно з будь-якими іншими договорами, умови яких передбачають відстрочення оплати та передачу права власності на таку продукцію не пізніше дати останнього платежу. Під розповсюдженням продукції слід розуміти її появу на ринку України після введення в обіг, а розповсюджувачем – будь-яку іншу, ніж виробник або імпортер, фізичну чи юридичну особу в ланцюжку постачання продукції, яка пропонує продукцію на ринку України.

У Законі України «Про захист прав споживачів» введення продукції в обіг тлумачиться як дії суб'єкта господарювання, спрямовані на виготовлення або ввезення на митну територію України продукції з подальшою самостійною або опосередкованою реалізацією на території України. *Реалізація* – це діяльність суб'єктів господарювання з продажу товарів (робіт, послуг). У Законі України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» обіг продукції тлумачиться як рух продукції шляхом переходу права власності на неї починаючи з моменту введення її в обіг і закінчуючи споживанням, використанням або вилученням з обігу. Введення продукції в обіг – це виготовлення або ввезення на митну територію України продукції з наступною її реалізацією на території України. На відміну від вищевказаного Закону, у Законі України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчової продукції» вживається термін не виготовлення, а виробництво, під яким розуміється діяльність, пов'язана з виробництвом об'єктів санітарних заходів, у тому числі всі стадії технологічного процесу, а саме первинне виробництво, підготовка, змішування та пов'язані з цим процедур, обробка, наповнення, пакування, переробка, відновлення або інші зміни стану об'єкта. Реалізація – це передача, обмін, поставка за договором та відчуження іншим шляхом продуктів від однієї особи

до іншої безвідносно від того, чи відбулася реалізація платно та/або в іншій формі.

У криміналістичному аспекті *приховування кримінального правопорушення* – це здійснення низки дій, спрямованих на те, щоб він не був виявлений, залишилася у таємниці його підготовка чи безпосереднє вчинення. Нерідко вдале приховування призводить до того, що кримінальне правопорушення залишається поза увагою правоохоронних органів і переходить до категорії латентних. Як свідчить судово-слідча практика, типовими способами приховування аналізованого кримінального правопорушення можуть бути: 1) знищення самої небезпечної продукції; 2) знищення сировини, з якої вона виготовлялася; 3) знищення чи приховування устаткування (обладнання), на якому небезпечна продукція виготовлялася чи фасувалася (упаковувалася); 4) знищення документації, у якій вказувалося походження продукції чи фіксувалися пов'язаної з нею процеси господарської діяльності; 5) внесення змін у документи про результати перевірки продукції; 6) заява про те, що особа не знала про те, що продукція є небезпечною; 7) приховування транспортних засобів, якими відбувалося транспортування небезпечної продукції.

Наведені типові способи умисного випуску на ринок України небезпечної продукції дозволяють створити основу для більш швидкого розпізнавання слідчим у первинних інформаційних даних ознак такого виду кримінального правопорушення та отримати уявлення про можливий механізм його вчинення. Це допоможе йому правильно визначити напрям розслідування, обрати методи виявлення інших відсутніх даних про механізм вчинення вищевказаного кримінального правопорушення та спланувати розслідування. Через запропоновані типові способи підготовки, вчинення та приховування можна прослідкувати весь процес вчинення кримінального правопорушення та визначити можливі джерела отримання доказової інформації.

Будь-яка кримінальна подія становить взаємодію між як мінімум двома об'єктами. Результати ж такої взаємодії проявляються у вигляді слідів. Для науки криміналістики поняття «слід» є одним із центральних, оскільки проведення розслідування кримінального правопорушення багато в чому

залежить від того, наскільки повно вдається виявити, зафіксувати, дослідити та використати сліди, що відображають різні обставини події кримінального правопорушення.

У криміналістиці процес утворення слідів розуміють як взаємодію двох чи більше фізичних тіл або систем, що обмінюються енергією та змінюють свої якості та ознаки. Традиційно суть цього поняття розглядається криміналістами у широкому та вузькому сенсах. У широкому сенсі слід – це будь-яка зміна в навколишньому середовищі, пов'язана з подією кримінального правопорушення. Серед них виокремлюють *матеріальні сліди* – ті, що зафіксовані на матеріальних об'єктах оточуючої обстановки, та ідеальні – ті, що залишаються в пам'яті осіб, які спостерігали за подією кримінального правопорушення, підготовкою до нього чи наслідками. Матеріальні сліди класифікуються на три групи: сліди-відображення, сліди-предмети та сліди-речовини. У вузькому сенсі слід – це матеріальне відображення зовнішніх ознак будови та інших властивостей об'єктів, які утворилися у результаті дій, пов'язаних із подією кримінального правопорушення.

На практиці майже не виникають ситуації, коли під час розслідування кримінального правопорушення виявляють якийсь один слід. Найчастіше слідчий має справу з їх сукупністю. У криміналістичній літературі для позначення сукупності слідів використовується термін «слідова картина». Це один із елементів криміналістичної характеристики, що має свої особливості залежно від виду кримінального правопорушення.

Виокремлення слідової картини як самостійного об'єкта дослідження створює новий інформаційний ресурс і дозволяє отримати важливу доказову інформацію про вчинене кримінальне правопорушення. Методологія такого дослідження полягає у виділенні інтеграційних зв'язків розслідуваної події, що забезпечує можливість підсумовування інформації, яка міститься в окремих речових джерелах, і встановленні нових істотних обставин справи. Заповнюючи дефіцит криміналістичної та доказової інформації, дане дослідження забезпечує істотне підвищення надійності кінцевих висновків у справі. Це інформаційне поле суттєве для моделювання механізму розслідуваної події та відслідковування причинного зв'язку взаємодіючих об'єктів і процесів.

Практика розслідування кримінальних правопорушень свідчить, що для слідчого (дознавача) є важливим розуміння закономірних зв'язків між системою слідів та іншими елементами криміналістичної характеристики. Найперше це стосується способу вчинення кримінального правопорушення. Сліди кримінального правопорушення – це зміни, що утворюються в навколишньому середовищі внаслідок вчинення кримінального правопорушення. Вони містять інформацію як про спосіб вчинення самого кримінального правопорушення, так і про особу, яка його вчинила. Складний спосіб вчинення кримінального правопорушення створює умови для утворення слідів на стадії підготовки, безпосереднього вчинення та приховування слідів кримінального правопорушення. Тому доцільно в теоретичному аспекті розрізняти окремі слідові картини зазначених стадій. Обсяг слідової картини на кожному з етапів розслідування буде різним.

Беручи за основу поділ слідів на матеріальні та ідеальні, типовими матеріальними слідами, що свідчать про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 ККУ, можуть бути:

- 1) сама небезпечна продукція;
- 2) сировина, з якої вона виготовлялася;
- 3) устаткування (обладнання), на якому вона виготовлялася та пакувалася;
- 4) елементи упаковки чи маркування такої продукції;
- 5) документація (як на паперових, так і електронних носіях);
- 6) сліди пальців рук, взуття, транспортних засобів тощо.

Про вчинення кримінального правопорушення можуть свідчити ідеальні сліди, тобто ті сліди, що залишилися в пам'яті людей, і ми можемо отримати їх шляхом проведення допиту особи (свідків, потерпілих, затриманих).

Обстановка кримінального правопорушення посідає не менш важливе місце у структурі криміналістичної характеристики, оскільки інформація, носієм якої вона виступає, є стрижневою, тому що взаємопов'язана з даними про інші її елементи, інколи зумовлює їх зміст, виступає як своєрідний системний початок в рамках криміналістичної характеристики.

Обстановка кримінального правопорушення – категорія комплексна, це своєрідний каркас для криміналістичної

характеристики, оскільки пізнання події кримінального правопорушення розпочинається з вивчення факторів, котрі безпосередньо або опосередковано направляли вектор поведінки злочинця та служили своєрідним флюгером реалізації задуманого діяння, а вже потім на основі отриманої інформації аналізувати характер взаємозв'язку з іншими елементами криміналістичної характеристики, котрі виступають як діалектична єдність. Обстановку кримінального правопорушення не можна розглядати тільки статично, оскільки вона може змінюватися, іноді дуже стрімко. Обстановки кримінального правопорушення у вузькому сенсі – це обстановка місця події (кримінального правопорушення), що виступає як сукупність об'єктів матеріального світу, яка відображає інформацію відносно скоєного кримінального правопорушення. У широкому розумінні обстановка кримінального правопорушення розглядається як більш масштабна категорія, оскільки аналізується на більш глибинному рівні і завдяки цьому, проникає в сутність досліджуваного поняття. Розглядаючи обстановку у широкому сенсі, до її складу включають такі елементи: територіальну, кліматичну, демографічну та іншу специфіку регіону, в якому вчинено кримінальне правопорушення, а також обстановки, що характеризують безпосереднє місце, час, умови й інші особливості зазначеної життєвої ситуації.

У обстановці вчинення кримінального правопорушення доцільно також виділяти її зв'язок з особою, що планує вчинити кримінальне правопорушення. Взаємодія цих двох елементів значно залежить від позиції, первісного наміру та волевих якостей злочинця. Виділяють активну та пасивну позицію злочинця. У першому випадку злочинець не тільки враховує конкретну обстановку в динаміці сприятливих і несприятливих факторів, але й прагне на момент вчинення кримінального правопорушення змінити її, створити такі умови, які б не перешкождали, а навпаки, сприяли здійсненню його злочинного задуму та прихованню вчиненого кримінального правопорушення. В іншому – особа аналізує обстановку як сукупність умов, що формуються без її волі і на яку вона вплинути не може. Оскільки умови, в яких знаходиться об'єкт, що цікавить злочинця, динамічні, він прагне підібрати для здійснення злочинного задуму найбільш сприятливі умови.

Тісний зв'язок існує і між обстановкою вчинення кримінального правопорушення та способом його вчинення. Особа, що має намір вчинити кримінальне правопорушення, спочатку аналізує обстановку, у якій їй потрібно буде діяти, систематизує її елементи та прогнозує можливі зміни обстановки, якими буде супроводжуватися процес вчинення кримінального правопорушення. Місце вчинення кримінального правопорушення та його обстановка тісно пов'язані з способом вчинення кримінального правопорушення, слідовою картиною та іншими елементами криміналістичної характеристики. *Місце вчинення кримінального правопорушення* – це територія, інше місце, яке характеризується фізичними, соціальними і правовими категоріями, де було розпочато, продовжено чи припинено кримінальне правопорушення.

Аналіз змісту диспозиції ст. 227 ККУ дає підстави виокремити в загальному три типові місця кримінального правопорушення: 1) митна територія України (має стосунок до імпорту небезпечної продукції); 2) територія підприємства-виробника (має стосунок до виготовлення небезпечної продукції); 3) територія ринку (має стосунок до розповсюдження небезпечної продукції).

Якщо говорити про митну територію України, то, відповідно до ст. 9 Митного кодексу України, нею вважається територія України, зайнята сушею, територіальне море, внутрішні води і повітряний простір, а також території вільних митних зон, штучні острови, установки і споруди, створені у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України. Відповідно до норм Митного кодексу України, ввезення (вивезення за межі) товарів на митну територію України – це сукупність дій, пов'язаних із переміщенням товарів через митний кордон України у будь-який спосіб у відповідному напрямі.

Ринок характеризується тим, що продукція в його умовах створюється виробником не для власного споживання, а для споживання іншими через обмін. У побуті під ринком розуміють передусім простір (місце, територію, зону), на якому здійснюється купівля-продаж товарів. Цим простором можуть бути торговий зал магазину або біржі, територія сільсько-го або міського ринку, територія адміністративного району,

держава або кілька держав, територія світу. З територіальної позиції ринок можна поділити на місцевий, національний, регіональний та світовий. У багатьох визначеннях ринку акцентується на системі відносин між людьми. Серед цих визначень найпоширенішими є такі: 1) ринок – це інститут, або механізм, що зводить разом покупців (пред'явників попиту) і продавців (постачальників продукції); 2) ринок означає групу людей, що вступають у тісні ділові відносини та укладають важливі угоди щодо будь-якого товару; 3) ринок – це відносини між людьми, які проявляються через обмін, що функціонує на основі законів товарного виробництва й обігу. У економічному словникові ринок трактується як економічна категорія товарного виробництва, пов'язана з системою економічних відносин у сфері обігу, купівлі-продажу. Включає механізм організації взаємозв'язків між продавцями і покупцями з приводу обміну маси вироблених товарів і послуг. Звичайно, вся сукупність вироблених товарів і послуг не може обмежитися рамками одного реального ринку, а вимагає функціонування множини або системи ринків. Залежно від співвідношення попиту і пропозиції розрізняють ринок покупця і ринок продавця. Деякі ринки (наприклад, фондовий) пов'язані з якимсь фізичним місцем; інші ринки функціонують за допомогою телефонного зв'язку або за допомогою комп'ютерів, а деякі діють завдяки Інтернету.

Законодавець також оперує поняттям ринку та місцями, що пов'язані з торгівлею. Так, у Законі України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» наводиться визначення агропромислового ринку: це суб'єкт господарювання, що створює належні умови для реалізації (оптової реалізації) сільськогосподарської продукції, в тому числі харчових продуктів на спеціально оснащених та відведених місцях відповідно до закону. Торговельне приміщення – майновий комплекс, який займає окрему споруду (офісне приміщення) або який розміщено у спеціально призначеній та обладнаній для торгівлі споруді, де суб'єкт господарювання здійснює діяльність з реалізації товару.

Криміналістикою визначено джерела, що можуть дати інформацію про час, – матеріальні та ідеальні відображення об'єктивного світу. У поле зору суб'єкта доказування повинна

потрапити максимальна кількість об'єктів, що містять інформацію про час, оскільки лише їх сукупна оцінка створює передумови успішної роботи з визначення часових меж злочинної діяльності. Це, своєю чергою, неможливо без відповідної підготовки слідчого. Сліди кримінального правопорушення не брешуть, проте не слід виключати неправильну їх оцінку. Помилка у більшості випадків криється не у слідах, а в суб'єкті доказування, що робить неправильні висновки з оцінки цих слідів. Під криміналістичним аспектом часу розуміють характеристику злочинної діяльності і взаємопов'язаної з нею діяльності з розслідування кримінального правопорушення з позиції їх існування у часі, відображуючу їх діяльність з моменту виникнення кримінального правопорушення до здійснення злочинних планів, а також діяльності суб'єкта доказування.

У досліджуваному кримінальному правопорушенні одне з важливих місць, що пов'язане з часом, посідає строк (термін) придатності продукції, тобто строк (термін), визначений нормативно-правовими актами, нормативними документами, умовами договору, протягом якого у разі додержання відповідних умов зберігання та/або експлуатації чи споживання продукції її якісні показники і показники безпеки повинні відповідати вимогам нормативно-правових актів, нормативних документів та умовам договору.

Крім того, як свідчить практика розслідування цього виду кримінального правопорушення, слідчому під час розслідування необхідно обов'язково встановити: 1) час виготовлення продукції; 2) час ввезення продукції на митну територію; 3) час встановлення щодо певної продукції стандартів, технічних вимог тощо; 4) час реалізації продукції споживачу.

У криміналістичній характеристиці такий її елемент, як типова особа злочинця, тісно пов'язаний із кримінально-правовим елементом складу кримінального правопорушення – суб'єктом. У такому випадку слід говорити про те, що типовою особою злочинця виступатиме спеціальний суб'єкт – особа, на яку покладено обов'язок забезпечувати відповідність продукції, що вводиться в обіг, установленим нормативно-правовими актами вимогам безпечності.

З криміналістичної точки зору, під час характеристики типової особи злочинця можна виділити кілька груп: 1) службова

особа чи працівник суб'єкта господарської діяльності (юридичної особи), який є виробником продукції, представником виготовлювача продукції в Україні чи імпортером продукції; 2) підприємець (фізична особа), який здійснює відповідну господарську діяльність з імпорту, виготовлення чи розповсюдження небезпечної продукції. Варто також розкрити поняття продавця, розповсюджувача, власника продукції, імпортер, уповноваженого представника, оскільки у Законі України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» вказується, що суб'єкт господарської діяльності – це виробник, уповноважений представник, імпортер та розповсюджувач. У цьому ж Законі під виробником розуміється будь-яка фізична чи юридична особа (резидент чи нерезидент України), яка виготовляє продукцію або доручає її розроблення чи виготовлення та реалізує цю продукцію під своїм найменуванням або торговельною маркою. Розповсюджувач – будь-яка інша, ніж виробник чи імпортер, фізична чи юридична особа в ланцюгу постачання продукції, яка надає продукцію на ринок України. Для вчинення такого виду кримінального правопорушення можуть організовуватися злочинні групи.

До прикладу, відповідно до вироку Дніпровського районного суду м. Києва, ОСОБА_5 організував злочинну групу і спільно з її членами розповсюджував небезпечну продукцію під виглядом оливкової олії, яка не відповідала вимогам щодо її безпечності, в особливо великих розмірах. Для цього він орендував складське приміщення, придбав спеціальне обладнання для розливу олії, організував та очолив стійку злочинну групу. Згідно з розробленим злочинним планом, ОСОБА_5 відвів собі функції: 1) керівництва та координації дій учасників злочинної групи; 2) контролю за надходженням коштів від збуту; 3) контролю за дисципліною; 4) фінансування злочинної діяльності та розподіл виручених від злочинної діяльності грошових коштів. Члени злочинної групи займалися змішуванням і пакуванням у металеву тару продукції у вигляді оливкової олії та її доставкою до торгових точок міста.

У Законі України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» власник продукції визначається як фізична або юридична особа – суб'єкт підприємницької

діяльності усіх форм власності, що виробляє чи реалізує відповідну продукцію. Закон України «Про захист прав споживачів» вказує, що *виробник* – це суб'єкт господарювання, який: виробляє товар або заявляє про себе як про виробника товару чи виготовлення такого товару на замовлення, розміщуючи на товарі та/або на упаковці чи супровідних документах, що разом з товаром передаються споживачеві, своє найменування (ім'я), торговельну марку або інший елемент, який ідентифікує такого суб'єкта господарювання, або імпортує товар. Продавець – суб'єкт господарювання, який згідно з договором реалізує споживачеві товари або пропонує їх до реалізації.

У Законі України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» вказано, що виробник – це фізична чи юридична особа – резидент України, яка є виготовлювачем продукції, або будь-яка інша особа – резидент України, яка заявляє про себе як виготовлювача, розміщуючи на продукції відповідно до законодавства своє найменування, торговельну марку чи інше позначення, або особа – резидент України, яка відновлює продукцію. Користувачем продукції визначається фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для потреб, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, або для забезпечення виконання обов'язків найманим працівником, чи юридична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію.

Резидентами України вважаються: а) юридичні особи, які утворені та провадять свою діяльність відповідно до законодавства України, з місцезнаходженням на її території, а також їх відокремлені підрозділи за кордоном, що не здійснюють господарської діяльності; б) дипломатичні представництва, консульські установи та інші офіційні представництва України за кордоном, які мають дипломатичні привілеї та імунітет; в) фізичні особи: громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які мають постійне місце проживання в Україні, у тому числі ті, які тимчасово перебувають за кордоном; г) відокремлені підрозділи іноземних юридичних осіб з місцезнаходженням на території України, які здійснюють господарську діяльність відповідно до законодавства України;

г) інвестор (оператор) за угодою про розподіл продукції, у тому числі постійне представництво інвестора-нерезидента.

Слід констатувати, що законодавець дещо по-різному підходить до визначення виробника продукції, що пов'язано з часом прийняття законодавчих актів, у яких ці визначення надаються. У будь-якому випадку необхідно пам'ятати, що слідчому, який розслідує умисний випуск на ринок України небезпечної продукції, відповідно до вимог ст. 91 КПК України, необхідно встановити виробника продукції, а вже відштовхуючись від цього, шукати особу, яка відповідає за якість продукції. Дещо простіша ситуація з підприємцями-фізичними особами, оскільки вони, реалізуючи продукцію, несуть персональну відповідальність за її безпечність.

Кілька слів необхідно сказати за особу потерпілого, оскільки між нею та особою злочинця існує нерозривний зв'язок. Якщо з криміналістичної точки зору для особи злочинця можна запропонувати відповідну класифікацію, то стосовно особи потерпілого необхідно пам'ятати, що це фізична особа, яка придбаває та використовує ту чи іншу продукцію виключно для особистих потреб (споживання), безпосередньо не пов'язаних із підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.

Розділ 2

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ТА СЛІДЧІ ВЕРСІЇ ПОЧАТКОВОГО ТА ПОДАЛЬШОГО ЕТАПІВ РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Серед криміналістів достатньо поширеними є погляди на процес розслідування як комбінацію слідчих ситуацій, що послідовно змінюють одна одну. Такий напрям у криміналістиці отримав назву ситуаційного підходу і його вважають резервом подальшого вдосконалення криміналістичної методики та слідчої діяльності в цілому. Оскільки раціональний вибір тактики розслідування як способу поведінки слідчого залежить від ситуації, то і формування якісних криміналістичних рекомендацій розслідування має будуватись із урахуванням цього підходу. У розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із випуском на ринок України небезпечної продукції, слідчий приймає процесуальні рішення, проводить ті чи інші слідчі (розшукові) дії, визначає тактичні прийоми їх проведення. Ефективність цієї діяльності значно залежить від адекватного сприйняття ним ситуації й правильної її оцінки.

Незважаючи на це, питання щодо слідчих ситуацій, які виникають у розслідуванні умисного випуску в обіг на ринку України небезпечної продукції, у вітчизняній криміналістичній науці залишаються нерозглянутими.

Термін «ситуація» означає сукупність умов та обставин, що створюють ті чи інші відносини, обстановку, становище. У прикладному аспекті ситуація – це обстановка, що оцінюється суб'єктом для прийняття рішення по її оптимальній трансформації, а у пізнавальному – це стан складових її елементів в конкретно визначений момент часу. Серед основних, найбільш значимих для криміналістики властивостей слідчих ситуацій, вона називає: 1) конкретність, тобто їх існування у конкретно визначених просторово-часових межах. Ситуації можуть бути обмежені як невеликим простором і тривати кілька секунд,

так і охоплювати значні території та тривати впродовж тривалого періоду часу; 2) повторюваність, тобто повторення у різних ситуаціях основних, загальних рис. Ця властивість досить важлива з урахуванням того, що минулі, вже знайомі з досвіду суб'єкта ситуації, фіксуються у його свідомості та впливають на сприйняття ним нової однотипної ситуації; 3) наявність часових та просторових параметрів. Ситуації завжди протікають в обмежених рамках часу, які можна поділяти на фази, етапи, епізоди, а ці різнопланові компоненти можна об'єднати у систему; 4) наявність суб'єкта, який може своїми діями змінити, трансформувати наявну ситуацію у якісно нову.

У широкому розумінні слідча ситуація визначається як сукупність умов, у яких здійснюється розслідування. Ці умови називають «факторами», «компонентами» або «чинниками» та поділяли їх на об'єктивні та суб'єктивні.

Об'єктивними чинниками, що впливають на слідчу ситуацію, виступають: 1) наявність і характер доказової та орієнтуючої інформації, яка є в розпорядженні слідчого; 2) наявність і стійкість існування ще не використаних джерел доказової інформації та надійних каналів надходження орієнтуючої інформації; 3) інтенсивність процесів зникнення доказів і сила чинників, які впливають на ці процеси; 4) наявність у даний момент у розпорядженні слідчого необхідних сил, засобів, часу і можливість їх оптимально використання; 5) існуюча в цей момент кримінально-правова оцінка розслідуваної події. Суб'єктивними чинниками є: 1) психологічний стан осіб, які фігурують у розслідуваній справі; 2) психологічний стан слідчого, рівень його знань і вмінь, практичний досвід, здатність приймати і реалізовувати рішення в екстремальних умовах; 3) протидія встановленню істини з боку злочинця та його зв'язків, а іноді потерпілого та свідків; 4) сприятливий (безконфліктний) перебіг розслідування; 5) зусилля слідчого, спрямовані на зміну слідчої ситуації в бажаний бік; 6) наслідки помилкових дій слідчого, оперативного працівника, експерта; 7) наслідки розголошення даних досудового слідства; 8) непередбачені дії потерпілого або осіб, не причетних до розслідування.

З'ясовано, що основними факторами, які формують слідчу ситуацію та визначають зміст подальшої діяльності слідчого,

є компоненти інформаційного характеру. Тому поняття слідчої ситуації цілком слушно було звужене до розуміння її як сукупності інформації, що є у розпорядженні слідчого на певний момент розслідування кримінального правопорушення. Звуження поняття слідчої ситуації зумовило можливість формування окремого підходу до типових слідчих ситуацій як підстав для побудови конкретних рекомендацій у криміналістичній методиці.

Таким чином, слідчі ситуації є невід'ємною частиною процесу розслідування різних кримінальних правопорушень, а типова слідча ситуація – їх окремого виду. Слідча ситуація – це сформульована на підставі аналізу практики розслідування певної категорії кримінальних правопорушень абстрагована штучна модель, яка відображає стан наявної у слідчого інформації про обставини кримінального правопорушення й обстановку, що склалася на відповідному етапі розслідування. Типізація слідчих ситуацій можлива за умови виділення інформації про окремі найбільш значущі елементи і таких компонентів, що часто зустрічаються, які поділяються на дві групи. До першої належать відомості про окремі обставини кримінального правопорушення (особу, котра вчинила кримінальне правопорушення, спосіб, сліди кримінального правопорушення, предмет посягання і розмір заподіяної шкоди, зв'язки з іншими кримінальними правопорушеннями). Другу групу становить сукупність інформації про найбільш значущі обставини розслідування (стан доказової бази, можливості слідства, лінію поведінки підозрюваних та інших учасників розслідування, сторонніх осіб, котрі намагаються втручатися у процес розслідування тощо).

Повнота інформації про подію кримінального правопорушення виступає підставою для типізації слідчих ситуацій на початковому етапі розслідування. Вона є важливою для встановлення об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 ККУ, оскільки тут принцип значення має з'ясування факту порушення нормативно-правових вимог щодо безпечності продукції. Алгоритм дій органів досудового розслідування у ситуаціях, що виділені на цій підставі, насамперед спрямовані на вирішення завдань щодо встановлення правомірності або неправомірності випуску

на ринок України продукції, яка є небезпечною. На цій підставі можна виділити такі типові слідчі ситуації: 1) є достатньо інформації про механізм вчинення кримінального правопорушення; 2) інформації про механізм вчинення кримінального правопорушення недостатньо.

Повнота інформації про причетність до кримінального правопорушення особи також може слугувати підставою до типізації слідчих ситуацій. Цей компонент дає можливість виділяти такі типові слідчі ситуації: 1) є дані про вчинення кримінального правопорушення однією особою, що відома слідству; 2) є дані про вчинення кримінального правопорушення кількома відомими слідству особами, однак недостатньо відомостей про роль кожного з них; 3) є дані про вчинення кримінального правопорушення певною особою у співучасті, проте самі співучасники невідомі; 4) є дані про вчинення кримінального правопорушення групою осіб, але вони невідомі слідству та не встановлено роль кожної з них.

Наявність і повнота інформації про взаємні зв'язки кримінальних правопорушень різних видів у межах технології протиправної діяльності також може бути використана як підстава для типізації слідчих ситуацій. Це можна пояснити, наприклад, наявністю у слідчого достатніх даних про обставини допоміжного (похідного) кримінального правопорушення та дефіциті про основне і навпаки.

Ще один криміналістичний компонент, який дозволяє класифікувати слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисного випуску в обіг на ринку України небезпечної продукції, – характеристика стану розслідування, що включають типові слідчі ситуації залежно від: 1) джерела інформації про подію кримінального правопорушення; 2) ступеня поінформованості запідозрених осіб про виявлення ознак вчиненого ними кримінального правопорушення; 3) наявності протидії розслідуванню кримінального правопорушення. За цим критерієм можна класифікувати типові слідчі ситуації подальшого етапу розслідування, а саме: 1) за часом виникнення: первинні (початкові), які виникають відразу; вторинні (наступні), які виникають у процесі вивчення фактичних даних та інформації; 2) за значенням для правозастосовної діяльності: провідні, які є головними, основними; допоміжні, які уточнюють

та доповнюють провідні версії; запасні, які не заперечуються, однак є менш ймовірними; відкинуті, які не мають значення для правозастосовної діяльності; 3) за терміном необхідності їх перевірки: першочергові, тобто які необхідно перевірити у першу чергу; другорядні, тобто які мають другорядне значення для перевірки; 4) за обсягом: односкладні, тобто які висунуті за однією обставиною; багатоскладні, тобто які висунуті стосовно кількох обставин; 5) за об'ємом: загальні, які визначають оцінку розслідуваної події в цілому; приватні, які стосуються окремих обставин загальної версії; 6) за суб'єктом висунення: слідчі; оперативно-розшукові, експертні, судові, версії обвинувачення (прокурора), версії захисту (захисника); 7) за ступенем конкретності: узагальнені (типові), тобто які пояснюють подію в цілому на підставі даних науки та узагальненого досвіду практики; конкретні, тобто робочі версії, над якими працює у той або інший момент суб'єкт правозастосовної діяльності; 8) за ступенем ймовірності: найбільш ймовірні, малоймовірні, неймовірні; 9) за характером стосунку до предмета доказування: обвинувальні та виправдувальні; 10) за спрямованістю у часі: ретроспективні, тобто їх предметом є події минулого, сам факт вчинення кримінального правопорушення та окремі його обставини; перспективні, тобто ті, які спрямовані на прогнозування та передбачення того, що може статися; 11) за способом вирішення проблемних ситуацій: пошукові, тобто які спрямовані на пошук джерел (носіїв) інформації; дослідницькі, тобто які спрямовані на дослідження вже виявленої інформації; 12) за формою конструювання: логічні, тобто які виходять з фактичних даних та наявної інформації; інтуїтивні, тобто які є несвідомими, суб'єкт висунення не може їх логічно обґрунтувати, але вони теж засновані на якихось знаннях, розумінні психології людини тощо.

Є дві проблеми, розв'язання яких визначає ефективність розслідування, досягнення об'єктивної істини. Перша проблема – пізнавальна роль версії, її функція як методу пізнання в конкретній галузі, якою є судочинство. Друга проблема – методи побудови версій у різних ситуаціях розслідування: а) при обмеження доказової інформації; б) за її відсутності взагалі; в) за її значного обсягу. Побудова слідчих версій визначається

видом вчиненого кримінального правопорушення, способом його вчинення та приховування, тобто спирається на початкову слідчу ситуацію.

Практика свідчить, що слідча версія як наслідок слідчої ситуації виступає також передумовою для планування роботи з розслідування кримінального правопорушення, будучи одночасно тим орієнтиром, якого дотримується слідчий у процесі збору, дослідження і оцінки доказів. Перевірка версій включає не тільки здійснення запланованих дій, але й оцінку фактичних даних, одержаних у результаті їх проведення, а також побудову висновків про істинність і помилковість версій. Планування ж розслідування кримінального правопорушення повинне створювати умови для паралельної та одночасної перевірки усіх висунутих версій.

Для правильної та ефективної побудови версій слідчому необхідно дотримуватися таких вимог: 1) версія, будучи обґрунтованим припущенням, повинна спиратися на встановлені факти; 2) побудова версії повинна бути логічною процедурою, результатом якої є ймовірні висновки. Підстави і процес висновку повинні бути чітко визначеними з тим, щоб у будь-який момент, на будь-якій стадії розслідування перевірити правильність висновку; 3) перевірка версій повинна починатися з аналізу висновку, виведення наслідків з версії. Ще один аспект, про який повинен знати слідчий, – це так звана «спадкоємність» версій. Вона полягає у тому, що версії, які виникають спочатку (на початковому етапі розслідування), використовуються у подальшому під час розслідування і це пояснюється спільністю джерел інформації, а також тим, що зміст відомостей, які перевіряються та встановлюються на початковому етапі, використовуються і на подальшому етапі розслідування. Часто слідчі версії стають продовженням оперативно-розшукових версій (тобто тих, що висуваються працівниками оперативних підрозділів під час збору інформації про кримінальне правопорушення).

Різноманітність типових слідчих ситуацій породжує і безліч програм розслідування, тому що особа, яка проводить розслідування, на основі типових слідчих ситуацій, які виникли на початковому етапі розслідування, висуває типові слідчі версії – пояснення певних обставин події кримінального

правопорушення, особи злочинця, що впливають із слідчих ситуацій. Після вибору напряму розслідування слідчий на основі типових слідчих ситуацій і висунутих версій визначає наявне у його розпорядженні коло доказової інформації, а відповідно і комплекс слідчих (розшукових) дій та інших заходів, які необхідно здійснити для одержання і закріплення такої інформації.

Узагальнення матеріалів практики дозволяє визначити, що під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним випуском на ринок України небезпечної продукції, можна висунути такі типові слідчі версії:

1) щодо виду події, інформація про яку зареєстрована в ЄРДР: мало місце кримінальне правопорушення; кримінального правопорушення вчинено не було, але мало місце інше кримінальне правопорушення без ознак кримінального правопорушення (адміністративне, дисциплінарне);

2) щодо особи злочинця: кримінальне правопорушення вчинено однією відомою чи невідомою слідству особою; кримінальне правопорушення вчинено одноосібно чи групою осіб; кримінальне правопорушення вчинено вперше чи він учинявся неодноразово; кримінальне правопорушення вчинено посадовцем чи іншою особою; кримінальне правопорушення вчинено особою, яка раніше притягалася або не притягувалася до кримінальної відповідальності; кримінальне правопорушення вчинено виробником небезпечної продукції чи реалізатором (посередником);

3) щодо поширення негативних наслідків: випуск небезпечної продукції не спричинив тяжких наслідків; випуск небезпечної продукції спричинив тяжкі наслідки (смерть людей тощо);

4) щодо походження небезпечної продукції: виготовлена в Україні; виготовлена в Україні, але має етикетку з інформацією про походження з-за кордону; виготовлена за межами України (вказується можлива країна походження).

Ефективність розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним випуском на ринок України небезпечної продукції, пов'язана також і з правильним визначенням обставин, що підлягають доказуванню.

Якщо звернутися до процесуальних норм, то у кримінальному провадженні, відповідно до положень ст. 91 КПК України, підлягають доказуванню: 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення); 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; 6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного із незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засіб чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення; 7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Частину цих обставин слідчий встановлює під час розслідування кримінального правопорушення, а частину – суддя під час судового розгляду справи.

Висновок з приводу обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування умисного випуску в обіг на ринок України небезпечної продукції, можна зробити такий. По-перше, це поняття значно ширше порівняно з обставинами, які підлягають доказуванню. По-друге, їх (обставини) доцільно згрупувати так: 1) обставини, що підлягають доказуванню, та перелічені у відповідних статтях КПК України; 2) обставини, що стосуються складу кримінального правопорушення; 3) обставини, що з'ясовуються під час вирішення тактичних завдань розслідування.

Найбільш важливими завданнями початкового етапу вважають такі: 1) орієнтування особи, що проводить розслідування, в усіх обставинах тієї події, яку йому належить розслідувати, з'ясування фактів, які повинні бути досліджені у справі, отримання вихідних даних з метою розгорнутого планування розслідування; 2) збирання та фіксація доказів, які протягом невеликого проміжку часу можуть бути втрачені; 3) встановлення, пошук та затримання злочинця по гарячих слідах. А вже під час наступного етапу розслідування здійснюється збирання, перевірка та оцінка доказів з метою повного встановлення усіх обставин справи. Необхідність поділу процесу розслідування на три етапи: початковий, наступний та заключний. До змісту заключного етапу належали: 1) процесуальні дії, які проводяться з клопотаннями обвинуваченого або захисника, за вказівкою прокурора, що здійснює нагляд, чи керівника слідчого підрозділу, а також у зв'язку з поновленням провадження по призупиненій чи припиненій справі, повернення справи зі стадії судового розгляду або після відміни вироку; 2) організаційні або організаційно-тактичні заходи, які необхідні для завершення розслідування.

Оскільки процес розслідування кримінального правопорушення супроводжується постійним накопиченням інформації, то з переходом від початкового до подальшого етапу розслідування характерною є і зміна слідчої ситуації (як у сприятливу, так і несприятливу сторону). Для класифікації типових слідчих ситуацій подальшого етапу розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним випуском на ринок України небезпечної продукції, ми вважаємо за основу доцільно взяти такі елементи: предмет злочинного посягання; особу злочинця та місце її перебування; ставлення злочинця до вчиненого; доказову базу. Таким чином, типові слідчі ситуації подальшого етапу розслідування будуть такі:

1) щодо предмету злочинного посягання: а) факт того, що в обіг на ринок України випущено небезпечну продукцію, підтвердився; б) факт випуску небезпечної продукції не підтвердився;

2) щодо особи злочинця: а) особу злочинця встановлено; б) особу злочинця не встановлено;

3) щодо місця перебування злочинця: а) місцеперебування особи злочинця відоме; б) місцеперебування особи злочинця невідоме;

4) щодо ставлення злочинця до вчиненого: а) особа злочинця повністю визнає свою вину та співпрацює зі слідством; б) особа злочинця своєї вини не визнає повністю; в) особа злочинця визнає свою вину частково;

5) щодо доказової бази: а) слідчим зібрано достатньо доказів, щоб повідомити особі про підозру та закінчити розслідування; б) слідчим зібрано недостатньо доказів, щоб повідомити особі про підозру та закінчити розслідування.

На подальшому етапі розслідування слідчий також висуває та перевіряє нові версії і займається перевіркою версій, висунутих на початковому етапі розслідування. Зазвичай відпрацьовуються такі версії: 1) про причетність до кримінального правопорушення інших осіб та їх роль; 2) про місцеперебування особи злочинця; 3) про джерело походження небезпечної продукції (вітчизняне, з-за кордону, виготовлене фізичною чи юридичною особою); 4) про місцезнаходження (місця зберігання) небезпечної продукції, а також обладнання для її виробництва; 5) про наявність інших фактів випуску небезпечної продукції в інших місцях та в інший час; 6) про причетність до вчинення кримінального правопорушення посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування; 7) про суму завданих збитків і кількість постраждалих осіб; 8) про суму коштів, отриманих від протиправної діяльності (реалізації небезпечної продукції) та їх місцезнаходження (конкретні банківські установи, фонди тощо); 9) про можливе місцезнаходження джерел доказової інформації (свідків, документів, продукції тощо).

Розділ 3

ПЛАНУВАННЯ І ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Оскільки розслідування того чи іншого кримінального правопорушення найефективніше розпочинати за типовою програмою, що передбачає встановлення обставин, зазначених у ст. 91 КПК України, то, з криміналістичної точки зору, доцільно виокремлювати типовий алгоритм дій слідчого й тактичні завдання розслідування, які формуються з урахуванням специфіки предмета доказування і визначають основні напрями розслідування.

Суттєве оновлення основоположних інститутів кримінального провадження впорядкованості кримінальної процесуальної діяльності органів досудового розслідування та суду сприятиме об'єктивно необхідна їй нормативна алгоритмізація (деталізація), під якою розуміється насичення нового КПК України «процедурними» приписами, призначенням яких є конкретизація процесу здійснення тих чи інших прав та обов'язків, установлення суворої послідовності операцій, що становлять зміст процедурної діяльності.

Під алгоритмом розслідування розуміється визначення послідовності слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, які повинні бути проведені в ході розслідування окремого виду кримінальних правопорушень. Запропоновані при цьому слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії можуть бути згруповані в окремі тактичні операції. Проведення визначених у плані розслідування заходів спрямоване на перевірку висунутих версій, поки не залишиться одна, та на встановлення обставин, які підлягають доказуванню в конкретному кримінальному провадженні. Особливого значення алгоритми розслідування набувають на початковому етапі розслідування для визначення першочергових слідчих (розшукових) дій,

які необхідно провести невідкладно, коли слідчому необхідно діяти максимально швидко в умовах браку часу для складання окремого детального плану розслідування. Відомо, що зволікання з проведенням першочергових слідчих (розшукових) дій може призвести до втрати доказової інформації, унеможливлення встановлення певних обставин кримінального правопорушення та, відповідно, зниження ефективності боротьби зі злочинністю й притягнення винних до відповідальності.

Сьогодні у криміналістичній літературі існує кілька підходів до процесу розробки криміналістичних алгоритмів і виділяють такі етапи: 1) аналіз інформації про кримінального правопорушення одного виду, на основі яких будуватимуться алгоритми їх розслідування; 2) виділення типових слідчих ситуацій, що виникають на різних етапах розслідування; 3) визначення завдань розслідування, що характерні для кожної типової слідчої ситуації; 4) визначення засобів вирішення типових завдань розслідування, відповідно до виду алгоритму; 5) визначення методу побудови алгоритму; 6) побудова самого алгоритму; 7) експериментальна перевірка й оперативна корекція побудови типових алгоритмів, відповідно до умов типової слідчої ситуації; 8) упровадження створених алгоритмів і програму практику розслідування кримінального правопорушення як у паперовому варіанті, так і в електронному (цифровому).

До ознак криміналістичного алгоритму слід зарахувати оптимальність, тобто передачу найбільш оптимальної моделі поведінки слідчого. Розробка алгоритмів загальних та окремих завдань – визначення оптимальних засобів, прийомів та методів, найкращої послідовності їх застосування, поетапний опис дій слідчого, що призводить до вирішення цих завдань.

На початковому етапі розслідування умисного випуску на ринок України небезпечної продукції важливий такий підхід до побудови програми розслідування:

1) здійснення аналізу вихідної інформації та типізації слідчих ситуацій, де виокремлюються: відсутність інформації про особу злочинця (виробника, посередника чи розповсюджувача); відсутність точної інформації про небезпечність продукції, про її місцезнаходження;

2) проведення типізації слідчих версій вчиненого кримінального правопорушення (щодо події кримінального правопорушення, способів його вчинення, причетних осіб тощо);

3) визначення основних та другорядних завдань розслідування.

Вирішення завдань на початковому етапі розслідування можливе за рахунок здійснення слідчим: реєстрації інформації в ЄРДР; допиту заявника; огляду місця події; допиту свідків; призначення судових експертиз. Також можливе скерування запитів у відповідні інстанції щодо з'ясування питання походження продукції, її виробника, факту видачі сертифікатів тощо. Якщо буде отримана інформація про можливе місцезнаходження небезпечної продукції, сировини чи обладнання для її виготовлення, то доцільно вирішити питання про проведення обшуку та отримання дозволу на тимчасовий доступ до речей і документів.

Якщо алгоритмізація процесу розслідування є категорією насамперед науковою, то на практиці вона втілюється не тільки у вигляді проведення конкретних дій чи прийняття рішень, а й у складанні плану розслідування (плануванні). Планування розслідування – це складова організації слідчим розслідування кримінальних правопорушень, що полягає у вивченні доказової та іншої інформації, зібраної на конкретний момент розслідування з різних джерел, та визначення мети, засобів і методів діяльності слідчого, послідовності, строків, умов, учасників слідчих й інших дій і оперативно-розшукових заходів, а також форм контролю за їх провадженням.

У процесі розробки плану розслідування повинна бути сформульована основна ціль розслідування, яка є вираженням основних інтересів та прагнень слідчого. Єдина ціль планування будь-якого розслідування – встановити істину у кримінальному провадженні, зумовлену призначенням досудового розслідування та принципами всебічного, повного та об'єктивного дослідження обставин кримінального правопорушення.

Планування розслідування має дискретний характер, тобто ведеться частинами залежно від одержання інформації про кримінальне правопорушення на різних етапах розслідування. Воно ґрунтується на таких принципах, як: законність,

науковість, індивідуальність, динамічність, реальність, конкретність, своєчасність, повнота, обґрунтованість, системність, раціональність, допустимість засобів і способів, що планується використати для досягнення мети, узгодженості заходів планування і їх максимальної ефективності.

На початковому етапі розслідування слідчий може обмежитися складанням усного плану, коли слідчі (розшукові) дії та інші заходи необхідно виконати у найкоротший час. Можливість складання розгорнутого плану, що охоплює вичерпне коло версій, настає після виконання невідкладних у тактичному розумінні дій, після чого виникає так звана «інформаційна різноманітність». Серед недоліків, які допускають слідчі під час складання плану розслідування, слід назвати: складання плану розслідування у загальних рисах з метою його спростити; недотримання комплексності і системності у плануванні; шаблонність у плануванні, відсутність індивідуального підходу; несвоєчасність складання самого плану. На нашу думку, складаючи план розслідування кримінального правопорушення, пов'язаного з умисним випуском на ринок України небезпечної продукції, слідчому варто уникати таких недоліків.

Будь-яке планування розслідування включає в себе, окрім висунення для перевірки версій, також постановку тактичних завдань. Поняття тактичного завдання розслідування сформувалося у результаті накопичення, розвитку та інтеграції знань наук криміналістики та кримінального процесу.

Серед основних тактичних завдань, які слідчому потрібно вирішити на початковому етапі розслідування кримінального правопорушення, пов'язаного з умисним випуском на ринок України небезпечної продукції, є: 1) підтвердження факту небезпечності продукції; 2) встановлення місця знаходження небезпечної продукції, її вилучення; 3) пошук свідків вчинення кримінального правопорушення; 4) пошук документальної інформації про небезпечну продукцію; 5) встановлення джерела походження небезпечної продукції; 6) встановлення особи злочинця та місця його перебування.

Швидке і повне розслідування багатьох кримінальних правопорушень неможливе без чітко узгоджених та спільних дій слідчих з працівниками оперативних підрозділів, а також іншими учасниками цього процесу (іншими правоохоронними

органами, різними спеціалістами, контрольно-ревізійними органами, засобами масової інформації тощо). Така спільна діяльність у загальному отримала назву «взаємодія». Взаємодія слідчого та працівника оперативного підрозділу обумовлена насамперед тим, що вони мають специфічні, тільки їм властиві засоби для розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, що визначається насамперед їх процесуальним статусом.

Проблему взаємодії розглядають як засновану на спільності цілей і завдань, погоджену за часом місцем і змістом, визначену законодавством діяльність компетентних суб'єктів щодо раціонального застосування наявних сил, засобів і методів для своєчасного виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Вихідними положеннями принципів взаємодії науковець називає: чітке уявлення учасниками взаємодії мети та завдань; процесуальну самостійність слідчого або особи, яка провадить дізнання або слідчі дії, неутручання у їх процесуальні діяльність посадових осіб і органів, які не здійснюють кримінальний процес чи оперативно-розшукову діяльність; самостійність слідчого і оперативних підрозділів та спеціалістів, які залучаються до виконання оперативно-розшукових завдань, в обранні засобів і тактичних прийомів здійснення спільних зі слідчим заходів; чітке дотримання на основі чинного законодавства компетенції учасників взаємодії; комплексне використання сил, засобів і методів, які є в розпорядженні взаємодіючих працівників правоохоронних органів; нерозголошення учасниками взаємодії даних процесуальної, оперативно-розшукової та іншої діяльності, що використовуються в процесі взаємодії; спільне й погоджене планування організаційних, кримінально-процесуальних, оперативно-розшукових та інших передбачених законодавством дій; безперервний обмін інформацією між учасниками, організаторами та керівниками взаємодії; прокурорський нагляд, процесуальний і відомчий контроль за взаємодією; наступальність у роботі під час розслідування.

Закони України та відомчі нормативні акти, які є основою взаємодії між слідчим та працівниками оперативних підрозділів, слід назвати: КПК України, закони України «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про організаційно-

правові основи боротьби з організованою злочинністю» (Розділ V), Накази Міністерства внутрішніх справ «Про затвердження Інструкції з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України» та «Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень».

Форми взаємодії слідчого та працівників оперативних підрозділів можна поділити на нормативно-правові (формальні, процесуальні) та організаційно-тактичні (неформальні, непроцесуальні). Перша форма взаємодії стосується питань: передачі слідчому матеріалів про виявлені шляхом проведення оперативно-розшукових заходів ознаки кримінального правопорушення; проведення слідчим процесуальних дій одночасно зі здійсненням оперативними підрозділами оперативних заходів; проведення оперативно-розшукових заходів у провадженні, в якому не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення; виконання доручень слідчого щодо проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; здійснення заходів щодо встановлення особи підозрюваного (розшуку) після зупинення досудового розслідування; привід підозрюваного, свідка. Друга форма взаємодії полягає у безпосередній реалізації функціональних обов'язків слідчих та оперативних працівників у процесі розслідування кримінального правопорушення. Вона не має процесуального характеру і зазвичай регулюється відомчими нормативними актами, котрі передбачають організаційні та тактичні заходи, спрямовані на забезпечення узгодженої та цілеспрямованої діяльності співробітників у межах кримінального судочинства. Серед організаційно-тактичних форм взаємодії виділяють: створення слідчо-оперативної групи; використання слідчим результатів оперативно-розшукової діяльності в процесі побудови версій у кримінальному провадженні; спільне планування роботи з розкриття та розслідування кримінального правопорушення; інструктаж оперативних працівників, безпосередньо задіяних у слідчих (розшукових) діях і тактичних комбінаціях чи операціях; взаємний обмін інформацією.

Аналіз матеріалів показує, що у розслідуванні умисного випуску на ринок України небезпечної продукції взаємодія на початковому етапі виникає за умови: 1) збору матеріалів уповноваженими оперативними підрозділами; 2) надходження матеріалів контролюючих підрозділів; 3) надходження повідомлення від громадян.

Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування умисного випуску на ринок України небезпечної продукції відбувається у двох формах – процесуальній та непроцесуальній. Аналіз норм КПК України дає підстави стверджувати, що хоч слідчий і може зараз поєднувати процесуальні та оперативно-розшукові функції, на практиці це досить складно реалізувати. У вирішенні завдань розслідування їм можуть допомогти співробітники оперативних підрозділів. Їх спільна діяльність має ґрунтуватися на результатах спільної оцінки слідчих та оперативно-розшукових ситуацій, постійному обміні інформацією. Вся ініціатива під час розслідування кримінального правопорушення, окрім початкового етапу, належить слідчому. Сама ж взаємодія зводиться до того, що у більшості випадків слідчий дає письмові вказівки, а співробітники оперативного підрозділу їх виконують.

У теорії науки криміналістики прослідковується чіткий зв'язок між алгоритмізацією дій слідчого (особливо на початковому етапі розслідування), плануванням розслідування та взаємодією слідчого з оперативними підрозділами. Важливим компонентом у цій структурі є інформація, що впливає і на процес складання плану, і на ефективність взаємодії.

Розділ 4

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні.

Основу слідчих (розшукових) дій становлять окремі методи пізнання: візуальне спостереження, розпитування, сприйняття, пошук, порівняння (ідентифікація), відтворення, дослідження, які супроводжуються закріпленням (фіксацією та за свідченням) одержаної доказової інформації чи висновків дослідження у відповідних процесуальних документах. Передбачений законом для певних випадків метод пізнання втілюється в практичній діяльності слідчого з провадження слідчої (розшукової) дії, а хід і результати пізнання відображаються в протоколі слідчої (розшукової) дії (процесуальному документі).

Інші дії слідчого, що прямо не пов'язані з отриманням (збиранням), дослідженням і перевіркою доказової інформації, прийнято позначати терміном «процесуальні» або «інші» дії слідчого.

Під час розслідування умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції може виникати необхідність у проведенні таких видів слідчих (розшукових) дій, як:

1) допит, зокрема одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб (ст. 224–226 КПК), допит у режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232 КПК);

2) пред'явлення для впізнання: особи (ст. 228 КПК), речей (ст. 229 КПК), впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232 КПК);

- 3) обшук (ст. 233–236 КПК);
- 4) огляд: місцевості, приміщень, речей та документів та комп'ютерних даних (ст. 237 КПК);
- 5) слідчий експеримент (ст. 240 КПК);
- 6) залучення експерта та проведення експертизи (ст. 242–243 КПК);
- 7) отримання зразків для експертизи (ст. 245 КПК).

Сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, витребуванням та отриманням речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведенням інших процесуальних дій, передбачених цим КПК України (ч. 2 ст. 93 КПК України).

Як зрозуміло із змісту ст. 41 КПК України, за письмовим дорученням слідчого, дізнавача, прокурора, працівники оперативних підрозділів самостійно можуть проводити слідчі (розшукові) дії під час досудового розслідування.

За загальним правилом, місце проведення слідчих (розшукових дій) під час розслідування умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції визначається слідчим. Це може бути службовий кабінет, місце, де перебуває особа (слідчий ізолятор, лікарня та інші місця), місце події. Тривалість слідчої (розшукової) дії залежить від її характеру та умов, у яких вона провадиться. Проведення слідчих (розшукових) дій у нічний час (з 22 до 6 години) не допускається, за винятком невідкладних випадків, коли їх затримка може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного.

За результатами проведення слідчої (розшукової) дії складається протокол з відповідними додатками.

Види додатків:

1. Фототаблиці, носії комп'ютерної інформації із повними копіями досліджених даних, відеозаписами екрана пристрою, за допомогою якого проводився огляд комп'ютерних даних.

2. Схеми, зліпки, та інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу.

3. Спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів.

4. Стенограма, аудіо-, відеозапис процесуальної дії.

5. Письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної процесуальної дії.

Протокол складається зі: 1) вступної частини, яка повинна містити відомості про: місце, час проведення та назву процесуальної дії; особу, яка проводить процесуальну дію (прізвище, ім'я, по батькові, посада); всіх осіб, які присутні під час проведення процесуальної дії (прізвища, імена, по батькові, дати народження, місця проживання); інформацію про те, що особи, які беруть участь у процесуальній дії, заздалегідь повідомлені про застосування технічних засобів фіксації, характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії, умови та порядок їх використання; 2) описової частини, яка повинна містити відомості про: послідовність дій; отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження, в тому числі виявлені та/або надані речі і документи; 3) заключної частини, яка повинна містити відомості про: вилучені речі і документи та спосіб їх ідентифікації; спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу; зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників процесуальної дії.

Під час розслідування аналізованого кримінального правопорушення допит має важливе значення, оскільки на його основі слідчим приймається рішення про проведення в подальшому інших слідчих (розшукових) дій (наприклад, одночасного допиту, обшуку, слідчого експерименту, пред'явлення для впізнання).

Допит за змістом – це спосіб одержання від осіб, котрі наділені в кримінальному провадженні певним процесуальним статусом, відомостей щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні.

Відповідно до ч. 1 ст. 224 КПК України, допит – це слідча (розшукова) дія, яка проводиться за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці за погодженням із особою, яку мають намір допитати. Показання – це відомості, які надаються в усній чи письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження (ч. 1 ст. 95 КПК України).

За бажанням допитуваної особи вона має право викласти свої показання власноручно. За письмовими показаннями особи їй можуть бути поставлені додаткові запитання.

Крім слідчого, прокурора, суб'єктами ініціювання допиту можуть бути: сторона захисту – підозрюваний та його захисник; потерпілий, його представник чи законний представник; представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

Допит проводиться за участю особи, яка його ініціювала, або її захисника чи представника.

Допит не може продовжуватися без перерви понад дві години, а в цілому – понад вісім годин на день.

Тактика проведення допиту включає три етапи: підготовчий, робочий і заключний. Підготовка до його проведення містить такі взаємопов'язані інформаційні, організаційні та тактичні складові: 1) прийняття рішення про проведення допиту; 2) визначення кола осіб, яких необхідно допитати; 3) збирання вихідних даних; 4) збір відомостей про особу допитуваного; 5) тактичне забезпечення допиту; 6) вибір часу, місця та технічного забезпечення допиту; 7) з'ясування необхідності застосування технічних засобів фіксування; 8) визначення способу виклику на допит; 9) визначення переліку запитань, які необхідно з'ясувати у допитуваного; 10) підбір речових доказів та інших матеріалів, які доцільно пред'явити допитуваному; 11) складання плану.

Під час робочого етапу допиту необхідно: встановити психологічний контакт; дати можливість вільно розповісти про обставини події; поставити запитання; ознайомити допитуваного з протоколом і записом показань.

Слідчому з метою встановлення психологічного контакту рекомендується:

- виявити підкреслене чуйне, уважне, поважне ставлення до допитуваного, спокій і врівноваженість при звертанні до нього;
- виразити потерпілому співчуття і розуміння;
- провести бесіду на другорядну, нейтральну тему;
- докладно розпитати про спосіб життя, зв'язки, захоплення, коло інтересів тощо;
- допомогти порадою;

– з'ясувати мотиви, через які допитуваний відмовляється давати показання, спробувати подолати їх.

Після цього можна перейти до стадії «вільної розповіді». Слідчий пропонує допитуваному розповісти все відоме щодо кримінального правопорушення. Слідчий не повинен переривати вільну розповідь репліками або запитаннями. Тільки коли слідчий переконується, що допитуваний значно відхилився від предмету допиту і що таке відхилення не є необхідним для пригадування значимих для розслідування фактів, він може запропонувати допитуваному триматися ближче до суті.

Щоб розпочати вільну розповідь, слідчому необхідно поставити питання у найзагальнішій формі, щоб дати можливість допитуваному вільно, без будь-якого впливу з боку слідчого, викласти все, що йому відомо про обставини справи, і все, що він вважає за доцільне розказати під час допиту. Під час проведення допиту щодо фактів умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції таке питання може звучати так: «Звідки ви отримали цю продукцію?», «За яких умов продукція опинилася у вас?», «Що ви можете розповісти про перевірку господарської діяльності вашого підприємства та її результати?» тощо. Під час вільної розповіді протоколювання не рекомендується, оскільки це неминуче призводить до перерв, відволікає допитуваного, послабляє його зусилля з пригадування тих або інших фактів, порушує асоціативні зв'язки.

Після закінчення вільної розповіді слідчий шляхом постановки питань доповнює й уточнює отримані показання, встановлює факти, що не повідомлялися під час вільної розповіді, одержує контрольні дані, необхідні для перевірки показань, допомагає допитуваному пригадати забуте.

Залежно від процесуального становища допитуваного під час розслідування кримінальні правопорушення, пов'язані з умисним випуском на ринок України небезпечної продукції, розрізняють допити: потерпілого, свідка, підозрюваного.

Запитання, які слідчий може задати під час допиту потерпілого:

1) за яких умовах була придбана продукція (коли, де, у кого, за якою ціною)?

2) які є документи, що засвідчують факт придбання продукції?

3) на яку суму була завдана шкода внаслідок використання небезпечної продукції?

4) як ви встановили що продукція є небезпечною?

5) чи був хтось присутній під час купівлі продукції?

Запитання, які слідчий може задати під час допиту свідка:

1) від кого ви дізналися про наявність небезпечної продукції?

2) чи знали ви, що продукція є небезпечною?

3) за яких обставин ви придбали небезпечну продукцію?

4) чи можете ви детально описати продукцію?

5) як ви потрапили на місце події?

6) чи був ще хтось на місці події?

7) чи відомі вам ці особи, якщо ні, то чи зможете їх описати?

8) чи зможете ви описати дії осіб, які були на місці події?

9) в який час відбувалася подія, за якою ви спостерігали?

На заключному етапі слідчий, що проводить допит, здійснює фіксацію результатів допиту в протоколі, де повно й об'єктивно відображає повідомлення під час розповіді та відповіді на його запитання, ознайомлює допитуваного з текстом протоколу допиту, пропонує йому за необхідності зробити поправки, пояснення чи доповнення до тексту протоколу.

Одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб є особливим різновидом допиту, якому притаманні загальні та спеціальні завдання, особлива організація і тактика. У ч. 9 ст. 224 КПК України зазначається, що слідчий, прокурор має право провести одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях. Цей вид допиту проводиться за наявності істотних розбіжностей у показаннях раніше допитаних осіб, коли причини цих розбіжностей не можна з'ясувати за допомогою інших слідчих (розшукових) дій, у тому числі повторним чи додатковим допитом. При цьому слід зважати, що йдеться не про будь-які розбіжності у показаннях, а лише про ті, що стосуються предмета доказування у кримінальному провадженні.

Законодавець визначає обов'язкові вимоги щодо проведення одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб:

1) особи повинні бути заздалегідь допитані;

2) згідно з протоколами допитів, їх показання мають розбіжності.

Під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, суперечності можуть виникати зазвичай із таких питань:

- 1) чи знала особа, що продукція, яка виготовлялася, продавалася, перевозилася, є небезпечною;
- 2) скільки було реалізованої небезпечної продукції;
- 3) чи знав орендодавець складу про зберігання небезпечної продукції;
- 4) звідки походила така продукція;
- 5) чи є документація про безпечність продукції.

Характерною особливістю одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб є необхідність постійного, невідривного спостереження слідчого за допитуваними з метою виключення будь-якого безконтрольного контакту між допитуваними.

Під час розслідування умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції часто доводиться проводити огляд.

Огляд – це слідча (розшукова) дія, під час якої виявляють, безпосередньо сприймають, оцінюють і фіксують стан, властивості та ознаки матеріальних об'єктів з метою отримання фактичних даних, що мають значення для встановлення істини у кримінальному провадженні.

Залежно від об'єкта під час розслідування аналізованого правопорушення можна визначити такі види огляду: 1) огляд місця події; 2) огляд місцевості; 3) огляд приміщень; 4) огляд речей; 5) огляд документів; 6) огляд комп'ютерних даних.

Безпосередніми об'єктами огляду під час розслідування умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції можуть бути:

- виробничі приміщення, ділянки місцевості, де виготовляли небезпечну продукцію;
- офісні приміщення (фінансово-економічний підрозділ, юридичний відділ та ін.);
- складські приміщення, де зберігалася небезпечна продукція;
- сама небезпечна продукція (готові вироби напівфабрикати, сировина);

– виробниче обладнання, що використовувалось під час виготовлення та упакування небезпечної продукції (механізми, прилади, пристрої, спорядження, устаткування);

– документи (технічні умови, державний реєстр або висновок санітарно-гігієнічної експертизи, сертифікат відповідності, сертифікат якості, ветеринарний дозвіл, карантинний дозвіл, маркування, інформація про продукт, договір поставки, довіреність, журнал прийому та видачі, накладні тощо), бланки документів, печатки, штампи;

– комп'ютери, електронні носії інформації (магнітні диски, флеш-накопичувачі, оптичні диски, магнітні карти та ін.), комунікаційне обладнання, смартфони, цифрові фотоапарати та ін.;

– комп'ютерні (цифрові) дані.

Огляд місця події є невідкладною слідчою (розшуковою) дією. Він може проводитися до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що здійснюється негайно після завершення огляду (ч. 3 ст. 214 КПК).

У ч. 1 ст. 237 КПК зазначається, що слідчий, прокурор можуть проводити огляд місцевості, приміщення, речей та документів та комп'ютерних даних. Відтак за необхідності провести огляд в житлі чи іншому володінні особи слідчий за погодженням із прокурором або прокурор звертається до слідчого судді з клопотанням.

Отже, процесуальною підставою проведення огляду житла чи іншого володіння особи є ухвала слідчого судді. Клопотання підлягає задоволенню, якщо будуть наведені достатні підстави для необхідності проведення такого огляду: виявлення відомостей про обставини кримінального правопорушення, відшукування знарядь кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте внаслідок його вчинення тощо. Для проведення огляду на місцевості дозволу не потрібно.

Від результативності та своєчасності проведення огляду зазвичай залежить успіх розслідування всього кримінального провадження в цілому.

Що стосується проведення огляду місця події, то під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, необхідно зазначити про необхідність

залучення спеціаліста. Часто під час такого огляду оглядати- меться небезпечна продукція, яка може бути як харчовою, так і нехарчовою, отже, як спеціаліст слідчим може бути залуче- на особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками і може надавати консультації, пояснення щодо причин, через які продукція стала небезпечною (чи це пов'язано з виробни- чим процесом, порушенням правил зберігання товару, закін- ченням кінцевих строків реалізації тощо).

Слідчий під час проведення огляду місця події часто залу- чає працівників оперативних підрозділів для спостереження за поведінкою окремих осіб, для допомоги в охороні місця по- дії, обстеженні прилеглої території та інше.

Питання щодо виявленої небезпечної продукції слідчо- му варто вирішити на підготовчому етапі проведення огляду. Небезпечну продукцію потрібно буде упакувати, опечатати та вивезти, відповідно для цього слідчий має передбачити засто- сування достатньої кількості пакувальних матеріалів та тран- спортних засобів для перевезення. У випадку, якщо небезпеч- ної продукції є велика кількість і є можливість опечатування її у виявленому приміщенні, можна її там залишити до вирі- шення питань по суті.

Завдання, які необхідно вирішити слідчому на робочому етапі огляду місця події під час умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції:

1. Виявити сліди кримінального правопорушення та інші об'єкти, що можуть бути долучені до матеріалів кримінально- го провадження як речові докази.

2. Установити, яким способом було вчинене кримінальне правопорушення.

3. Отримати інформацію про учасників та очевидців кримінального правопорушення.

4. Виявити ознаки, що свідчать про вчинення саме цього кримінального правопорушення, висунути версії про його обставини та учасників.

5. Установити осіб-свідків кримінального правопору- шення.

6. Вивчити та зафіксувати в протоколі і додатках до нього обстановку місця події.

7. З'ясувати механізм кримінального правопорушення.

8. Установити інші обставини, що мають значення для кримінального провадження.

На заключному етапі огляду місця події необхідно підбити підсумки і оцінити всі встановлені дані з метою перевірки, чи всі завдання огляду виконані. На цьому етапі слідчий: упаковує об'єкти, вилучені з місця події; складає протокол огляду і необхідні плани, схеми та креслення; вживає заходів щодо збереження тих, що мають доказове значення, об'єктів, які вилучити неможливо або недоцільно; вживає заходів за заявами, що надійшли від учасників огляду й інших осіб.

Важливою слідчою (розшуковою) дією, яку часто проводять під час розслідування умисного випуску на ринок України небезпечної продукції, є огляд документів. Це слідча дія, яка полягає в їхньому вивченні та дослідженні з метою виявлення і фіксації ознак, що надають документам значення речових доказів.

Документи можуть бути виявлені як під час огляду, так і під час обшуку. У зв'язку з цим їх огляд може бути складовою відповідної слідчої (розшукової) дії або окремої слідчої (розшукової) дії.

У ч. 1 ст. 99 КПК України вказано, що *документ* – це спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження. До таких документів можуть належати: 1) матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі комп'ютерні дані); 2) матеріали, отримані внаслідок здійснення під час кримінального провадження заходів, передбачених чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано ВР України; 3) складені в порядку, передбаченому КПК України, протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії; 4) висновки ревізій та акти перевірок; 5) довідки, висновки та інші документи спеціалістів.

Сучасні техніко-криміналістичні засоби дозволяють слідчому на місці огляду виявляти матеріальну підробку

документів. Дещо інша ситуація з виявленням інтелектуальної підробки, тобто недотриманням в документі фактичної сторони, при цьому його форма та спосіб виготовлення є правильними. Тобто документ, що має ознаки інтелектуальної підробки, містить необхідні реквізити, що передбачені його формою, виданий уповноваженою на це особою, однак у своєму складі містить завідомо неправдиву інформацію. Таку підробку документу неможливо встановити з використанням методів криміналістичного дослідження документів.

При огляді документів не слід застосовувати методи і прийоми, які призводять до зміни зовнішнього вигляду й стану документа (оскільки вони переважно є речовими доказами у кримінальному провадженні). У зв'язку з цим існує перелік правил, яких необхідно дотримуватись у поводженні з ними:

1. За певних обставин забороняється підшивати документи (наприклад, якщо вони давні, цінні, історично важливі, рідкісні тощо).

2. Забороняється на документах робити надписи, помітки, перегинати їх, класти на забруднені поверхні чи фіксувати за допомогою клейких речовин.

3. Документи, що втратили свої попередні властивості, слід зберігати між двома шарами прозорого матеріалу на зразок файлу.

4. Необхідно берегти документи від вологи, світла, фізичного та хімічного впливу (наприклад, при виявленні вологого документу його необхідно спочатку розправити та просушити за кімнатної температури).

5. Брати документ потрібно так, щоб не залишити на ньому слідів пальців рук, а також не пошкодити ймовірно наявні там сліди.

6. Документи повинні бути поміщені в конверт (конверти), який вшивають у матеріали кримінального провадження та нумеруються (напис на конверті робиться до того, як туди поміщають документ).

7. Документи сумнівної справжності слід порівнювати з аналогічними йому зразками.

8. Забороняється надавати експертові документи не в тому стані й вигляді, в якому вони були виявлені (вилучені).

Класифікація документів, які можуть підробляти під час умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції:

1. Документи, в яких міститься інформація щодо виготовлення небезпечної продукції (технічні умови, державний реєстр або висновок санітарно-гігієнічної експертизи, сертифікат відповідності, сертифікат якості, ветеринарний дозвіл, карантинний дозвіл, маркування, інформація про продукт).

2. Документи, емітентом яких є суб'єкт господарювання, який ввів у обіг на ринок України чи випустив на ринок України небезпечну продукцію (довіреність, договір поставки, журнал прийому та видачі, накладна тощо).

Певну особливість має огляд речей, які мають стосунок до умисного введення в обіг чи випуск на ринок України небезпечної продукції. Огляд – це слідча (розшукова) дія, що полягає у огляді будь-якої речі чи матеріального сліду, що сприймаються органами чуття і пов'язана з подією кримінального правопорушення, з метою виявлення та фіксації ознак, що надають їм статусу доказу.

Такі речі слідчий може виявити під час огляду місця події, обшуку, їх можуть надати свідки, потерпілі, підозрювані під час слідчих (розшукових) дій. Огляд речей повинен проводитись так, щоб поза увагою слідчого не залишились ознаки і якості предмета, які мають значення для справи. Огляд речі починають з вивчення її загального виду. Слідчий встановлює стан речі, її назву і призначення, за необхідністю – правила використання. Далі під час огляду виявляють індивідуальні ознаки речі, її дефекти і особливості, що вказують на зв'язок із подією, яка розслідується. Під час проведення огляду речі рекомендується проводити фотознімання, використовуючи необхідні методи криміналістичної фотозйомки. Спочатку фотографують предмет загалом, потім фотографуються його окремі частини, де слідчим були виявлені індивідуальні ознаки чи особливості.

Під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, слідчий обов'язково оглядає небезпечну продукцію. Під час такого огляду особлива увага повинна приділятися фіксації маркування на етикетці, ярлику з текстом, бірці або етикетці зі штрих-кодами,

адже там містяться дані щодо часу і дати виготовлення продукції, кінцевий термін реалізації, номер продукту і номер партії.

Часто виникає необхідність в огляді виробничого обладнання (механізмів, приладів, пристроїв спорядження, устаткування), яке використовувалось для виготовлення чи упакування небезпечної продукції.

Обшук – це обґрунтована доказами, що є в матеріалах кримінального провадження, слідча (розшукова) дія, суть якої полягає у примусовому обстеженні приміщень та споруд, ділянок місцевості, інших об'єктів та окремих громадян, що там перебувають, з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини кримінального правопорушення, відшукання та вилучення знарядь кримінального правопорушення або майна (речей і цінностей), яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваної особи.

Раптовість обшуку є одним із найважливіших організаційних і тактичних принципів. Зважаючи на це, визначається час проведення обшуку. Тому бажано обирати такий день і годину, коли найбільш вірогідна наявність у місці обшуку об'єктів, що розшукуються; найсприятливіші умови для обшуку; важко протидіяти обшуку з боку зацікавлених осіб. Таким моментом, як свідчить практика, найчастіше буває ранок, оскільки слідчий має достатньо часу для проведення обшуку і має усі переваги денного часу.

Підставою для ухвалення слідчим рішення про проведення обшуку є наявність достатніх даних, які дають йому можливість вважати, що у певному місці або у певної особи знаходиться певна річ, яка має значення для розслідування, або переховується особа, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Такі дані під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, можуть міститися у протоколах слідчих (розшукових) дій, заявах і повідомленнях осіб, їхніх показаннях, матеріалах, зібраних під час проведення оперативно-розшукових заходів.

Відповідно до вимог ч. 2 ст. 234 КПК України, процесуальною підставою для проведення обшуку є ухвала слідчого судді, що виноситься на підставі клопотання слідчого, погодженого з прокурором, який здійснює нагляд за дотриманням

законності під час проведення досудового розслідування. Під час винесення клопотання слідчий повинен врахувати ситуацію, що може бути проведено обшук осіб, які перебувають у приміщенні, де проводиться обшук, якщо є достатні підстави вважати, що вони переховують при собі предмети або документи, які мають значення для кримінального провадження. Часто буває, що частина небезпечної продукції чи обладнання для її виготовлення може знаходитися поза межами приміщення, де здійснюється обшук. Наприклад, проводиться обшук у виробничих приміщеннях, а біля них, на стоянці, стоять транспортні засоби, завантажені сировиною чи напівфабрикатами для виготовлення небезпечної продукції. Відповідно, слідчий в клопотанні має вказати цю інформацію, щоб у подальшому це відобразилося в ухвалі та була можливість провести обшук і в цих транспортних засобах.

Під час розслідування аналізованого кримінального правопорушення зазвичай об'єктами обшуку будуть виробничі приміщення, складські приміщення, офісні приміщення, житлові приміщення, приміщення роздрібної та оптової торгівлі. Об'єктами пошуку є: небезпечна продукція, напівфабрикати, сировина, документи, обладнання на якому здійснювалося виготовлення та пакування небезпечної продукції, пристрої які містять комп'ютерні дані.

Ефективність обшуку залежить від підготовки до його проведення. Основними елементами підготовки до обшуку є: 1) збір орієнтувальної інформації; 2) вивчення матеріалів кримінального провадження; 3) визначення складу учасників обшуку; 4) визначення часу проведення обшуку; 5) підготовка необхідних техніко-криміналістичних засобів (зокрема й використання службових-розшукових собак); 6) планування обшуку; 7) проведення інструктивної наради серед учасників обшуку (особливо під час одночасних обшуків).

До процесу збору орієнтувальної інформації належить установлення: а) точної адреси місця проведення обшуку; б) характеру споруди, приміщення чи ділянки місцевості, їх особливості та призначення, наявності інших предметів і рослинності; в) підступів, можливих шляхів проникнення в приміщення і виходів з нього; г) внутрішнього планування; д) точної межі території, що буде охоплена обшуком; е) наявності

меблів, механізмів та інших предметів обстановки; є) кількості осіб, які проживають чи працюють на об'єкті; ж) режиму роботи об'єкта чи розпорядку дня осіб, що там проживають.

Стосовно речей (документів) потрібно отримати відомості про: назву речі (документа) і її призначення, розмір, колір, форму, матеріал; індивідуальні ознаки та приблизну кількість.

Як спеціаліст до проведення обшуку, під час розслідування аналізованого кримінального правопорушення можна залучити працівника державної санітарно-епідеміологічної служби України, працівника державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, товарознавця та ін.

Під час розслідування кримінального правопорушення, пов'язаного з умисним випуском на ринок України небезпечної продукції, слідчий, здійснюючи обшук, намагається виявити та вилучити: небезпечну продукцію, пакувальні матеріали, сировина, обладнання для її виготовлення, комп'ютерну та іншу техніку, на якій міститься інформація, документи, печатки, штампи, бланки документів, гроші та інші цінності.

Документи та речі, що мають стосунок до кримінального провадження, передбаченого ст. 227 КК України, можуть бути отримані слідчим на підставі ухвали слідчого судді, суду за результатами розгляду клопотанням сторони кримінального провадження отримавши тимчасовий доступ до речей і документів. Тимчасовий доступ до речей і документів – заходів забезпечення кримінального провадження, який застосовується з метою досягнення дієвості цього провадження. Тимчасовий доступ до речей і документів полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та вилучити їх (здійснити їх виїмку).

Пред'явлення для впізнання – це слідча (розшукова) дія, порядок проведення якої регламентований кримінальним процесуальним законом, яка полягає у впізнанні (чи ототожненні) визначеними суб'єктами кримінального процесу раніше сприйнятого об'єкта за збереженими ознаками в пам'яті.

Аналізуючи особливості пред'явлення для впізнання під час досудового розслідування досліджуваного кримінального

правопорушення, необхідно детально розглянути тактику пред'явлення для впізнання особи та речей.

Особою, яку можуть пред'явити для впізнання, може бути та, яка реалізовувала або постачала небезпечну продукцію, а щодо речей – це передусім небезпечна продукція.

До основних складових підготовчого етапу процедури пред'явлення для впізнання в процесі розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, доцільно включити: 1) попередній допит особи, яка здійснюватиме впізнання; 2) підбір понятих та статистів; 3) вибір способу фіксації перебігу та результатів слідчої (розшукової) дії і підготовка відповідного обладнання для фіксації; 4) визначення часу, місця та способу проведення цієї слідчої (розшукової) дії; 5) забезпечення заходів безпеки та охорони (якщо підозрюваний перебуває під вартою); 6) інструктаж учасників.

Можуть виникнути труднощі з підбором речей для проведення пред'явлення для впізнання, адже небезпечна продукція може мати короткий термін зберігання та інші особливості. В такій ситуації можна провести пред'явлення для впізнання по фотознімкам.

Важливим є те, що продукція, яку будуть пред'являти для впізнання, повинна бути однакової форми, приблизно одного розміру, одного кольору та мати схожу упаковку. Якщо є необхідність, можна залучити спеціаліста, наприклад, товаровознавця.

Слідчу (розшукову) дію пред'явлення для впізнання небезпечної продукції можна здійснювати як за місцем досудового розслідування, так і безпосередньо на місці події або в місці зберігання цієї продукції, за умови, що обстановка дозволяє чітко спостерігати та порівнювати ознаки об'єктів.

Розділ 5

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ І СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСК НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Спеціальні знання – це такі знання, які формуються в результаті спеціальної освітньої підготовки, стажування, практичної діяльності в певній галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, і використання яких в порядку, визначеному законом, дає змогу сторонам кримінального провадження вирішувати поставлені завдання.

Існує думка щодо доцільності розмежування термінів «спеціальне знання» і «спеціальне пізнання». «Спеціальне пізнання» виражає процес отримання знань, а «спеціальне знання» – це якість знань, які мають відповідні особи, – експерти та спеціалісти. Тому поняття «спеціальне пізнання» ширше за «спеціальне знання», оскільки охоплює не лише теоретичний, а й емпіричний аспект. Окрім того, різниця між цими поняттями полягає ще й у тому, що «спеціальні пізнання» є невіддільною якістю особи, а «спеціальне знання» – результат вивчення будь-яких явищ, їх систематизації, узагальнення.

Необхідність у застосуванні спеціальних знань під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 Кримінального кодексу України, полягає в тому, що вони:

- а) забезпечують можливість здобуття доказів;
- б) дозволяють установлювати такі фактичні дані, які для органолептичного сприйняття та дослідження недоступні;
- в) надають можливість перевіряти достовірність фактів, установлених органолептичними засобами;
- г) дозволяє за матеріальними відображеннями вирішувати проблему ототожнення людей та речей.

Суб'єктів застосування спеціальних знань під час розслідування умисного введення в обіг на ринку України (випуск

на ринок України) небезпечної продукції можна поділити на дві групи:

1) спеціалісти та експерти, правовий статус яких визначає кримінальне процесуальне законодавство та Закон України від 25.02.1994 р. «Про судову експертизу»;

2) представники правових професій (слідчі, прокурори та судді).

Спеціалістом у кримінальному провадженні під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 Кримінального кодексу України, є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок (ч. 1 ст. 71 КПК України).

Спеціаліста залучають для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, відбору зразків для проведення експертизи, складання схем, планів, креслень, та ін.) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування, а також судом у процесі судового розгляду.

Спеціаліст має право:

1) ставити запитання учасникам процесуальної дії з дозволу сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду;

2) користуватися технічними засобами, приладами та спеціальним обладнанням;

3) звертати увагу сторони кримінального провадження, яка його залучила, або суду на характерні обставини чи особливості речей і документів;

4) викладати у висновку відомості, що мають значення для кримінального провадження і щодо яких йому не були поставлені запитання;

5) ознайомитися з протоколами процесуальних дій, в яких він брав участь, і подавати до них зауваження;

6) одержувати винагороду за виконану роботу та відшкодування витрат, пов'язаних із його залученням до кримінального провадження;

7) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом;

8) надавати висновки з питань, що належать до сфери його знань, під час досудового розслідування кримінальних проступків, у тому числі у випадках, передбачених частиною третьою статті 214 КПК України (отримання висновку спеціаліста до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань).

Спеціаліст зобов'язаний:

1) прибути за викликом до слідчого, дізнавача, прокурора, суду і мати при собі необхідні технічне обладнання, пристрої та прилади;

2) виконувати вказівки сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду та давати пояснення з поставлених запитань;

3) не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і стали відомі спеціалісту у зв'язку з виконанням його обов'язків;

4) заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених КПК України.

Відповідальність спеціаліста:

– у разі неприбуття до суду без поважних причин або неповідомлення про причини неприбуття на спеціаліста судом покладаються всі витрати, пов'язані з оголошенням перерви в судовому засіданні;

– за завідомо неправдивий висновок спеціаліст несе відповідальність, встановлену законом (ст. 72 КПК України).

Експертом у кримінальному провадженні під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 Кримінального кодексу України, є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право, відповідно до Закону України «Про судову експертизу», на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань (ч. 1 ст. 69 КПК України).

Експерт має право:

1) ознайомлюватися з матеріалами кримінального провадження, що стосуються предмета дослідження;

2) бути присутнім під час учинення процесуальних дій, що стосуються предметів та об'єктів дослідження;

3) викладати у висновку експертизи виявлені під час її проведення відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких йому не були поставлені запитання;

4) ставити запитання, що стосуються предмета та об'єктів дослідження, особам, які беруть участь у кримінальному провадженні;

5) отримати винагороду за виконану роботу та відшкодування витрат, пов'язаних із проведенням експертизи і викликом для надання пояснень чи показань, у разі, якщо проведення експертизи не є службовим обов'язком особи, яка залучена як експерт;

6) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом;

7) користуватися іншими правами, передбаченими Законом України «Про судову експертизу».

Експерт зобов'язаний:

1) особисто провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на поставлені йому запитання, за необхідності – роз'яснити його;

2) прибути до суду і дати відповіді на запитання під час допиту;

3) забезпечити збереження об'єкта експертизи. Якщо дослідження пов'язане з повним або частковим знищенням об'єкта експертизи або зміною його властивостей, експерт повинен отримати на це дозвіл від особи, яка залучила експерта;

4) не розголошувати без дозволу сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду відомості, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням обов'язків, або не повідомляти будь-кому, крім особи, яка його залучила, чи суду про проведення експертизи та її результати;

5) заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених КПК.

Відповідальність експерта

За завідомо неправдивий висновок, відмову без поважних причин від виконання покладених обов'язків у суді, невиконання інших обов'язків експерт несе відповідальність, встановлену законом (ст. 70 КПК України).

Під час розслідування умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції часто виникає необхідність використати спеціальні знання для встановлення обставин, що підлягають доказуванню. Застосування спеціальних знань з дотриманням вимог чинного законодавства дає змогу виявити такі факти, які часто неможливо встановити іншим способом. Необхідно зазначити, що обставини, які підлягають доказуванню, повинні підтверджуватися чи спростовуватися не одним висновком експерта, а сукупністю доказів.

Із урахуванням положень кримінального процесуального законодавства та наукових думок доцільно розрізняти такі форми застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні, у тому числі і під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 КК України:

1) залежно від доказового значення результатів застосування спеціальних знань: процесуальні форми (використання спеціалістів у проведенні слідчих (розшукових) чи судових дій, використання спеціалістів у межах проведення судових експертиз, застосування слідчим наявних у нього спеціальних техніко-криміналістичних знань); непроцесуальні форми (виконання попереднього дослідження об'єктів, консультативна діяльність фахівців, складання спеціалістом суб'єктивних портретів розшукуваних осіб, застосування криміналістичних об'єктів, виконання різноманітних доручень слідчого технічного характеру – роздрук фотографій, розшифрування стерео фотометричних зображень, виготовлення фототаблиць, макетів і моделей для проведення слідчих дій тощо, участь спеціалістів у оперативно-розшукових заходах, спільне вивчення матеріалів кримінального провадження із метою вжиття заходів щодо ефективного застосування слідів та інших речових доказів, технічний супровід дистанційного досудового розслідування);

2) залежно від джерела регламентації застосування спеціальних знань: форми, безпосередньо передбачені законом; форми, про які є лише згадки у кримінальному процесуальному законодавстві; форми, що не передбачені КПК України;

3) залежно від підстав застосування спеціальних знань: форми обов'язкового застосування спеціальних знань під час проведення відповідних слідчих (розшукових) дій, зокрема

випадки обов'язкової участі спеціаліста, – судово-медичного експерта чи лікаря в огляді трупа, перекладача під час допиту тощо, особи, яка не володіє мовою судочинства тощо); форми факультативного застосування, тобто винятково за оглядом особи, яка здійснює кримінальне провадження;

4) залежно від характеру дій, під час проведення яких застосовуються спеціальні знання: форми застосування спеціальних знань під час проведення слідчих (розшукових) дій; форми застосування під час проведення інших процесуальних і непроцесуальних дій;

5) залежно від суб'єкта застосування спеціальних знань: форми, що застосовує слідчий; форми, що застосовує прокурор, суддя; форми, що застосовує спеціаліст, експерт чи інші учасники (адвокат, оперативний працівник), (потрібно додати і форми, що застосовує слідчий);

6) залежно від характеру застосування спеціальних знань суб'єктом доказування, який застосовує в доказуванні пізнання: форми безпосереднього застосування суб'єктами доказування спеціальних знань, коли сам суб'єкт використовує такі знання, насамперед криміналістичні; форми опосередкованого застосування, коли залучають фахівців.

Найпоширенішою формою залучення спеціаліста до проведення досудового розслідування є робота спеціаліста-криміналіста у складі слідчо-оперативної групи.

Відповідно до положення про слідчі підрозділи Національної поліції України, затвердженого наказом МВС України від 06.07.2017 № 570, спеціалістом-криміналістом є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і як спеціаліст здійснює техніко-криміналістичне забезпечення діяльності, яке полягає в комплексному застосуванні системи науково-технічних засобів розслідування.

У разі повідомлення про вчинення кримінального правопорушення взаємодія слідчого і спеціаліста здійснюється за алгоритмом, визначеним відомчими нормативно-правовими актами, зокрема:

До складу СОГ включаються слідчий, працівник оперативного підрозділу, спеціаліст-криміналіст, а також (за необхідності) кінолог зі службовим собакою.

Виїзд спеціаліста-криміналіста до місця проведення слідчих (розшукових) дій, які проводяться під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, і повернення його до визначеного місця дислокації, а також транспортування необхідного технічного обладнання, пристроїв і приладів забезпечуються черговою частиною НПУ та здійснюються на спеціально виділеному автомобільному транспорті. Перед виїздом для участі у слідчих (розшукових) діях спеціаліст повинен отримати інформацію про вид слідчої (розшукової) дії, інші відомі обставини та підготувати необхідне технічне обладнання, пристрої та прилади.

Відповідно до Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 07.07.2017 р. № 575, спеціаліст-криміналіст на місці події:

- 1) надає консультації слідчому з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок;

- 2) з використанням спеціальних знань та навичок, науково-технічних засобів і спеціального обладнання проводить вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складає плани і схеми, виготовляє графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей;

- 3) виявляє, фіксує, здійснює вилучення та пакування матеріальних об'єктів, які несуть на собі слідову інформацію вчиненого правопорушення;

- 4) проводить експрес-аналіз за зовнішніми характеристиками вилучених об'єктів (без надання письмового висновку), звертає увагу слідчого на фактичні дані, що мають значення для розслідування обставин кримінального правопорушення;

- 5) відповідає за якісну фіксацію всієї слідової інформації, повноту відображених про це даних у протоколі огляду та схемі (плані) до нього.

Прибувши для участі в огляді, спеціаліст отримує від слідчого необхідну інформацію про обставини справи, дії учасників огляду, здійснені до його прибуття, завдання, які необхідно вирішити, та надалі виконує доручення слідчого, прокурора, які стосуються використання його спеціальних знань.

На початку огляду спеціаліст спільно зі слідчим чи прокурором визначає межі та порядок проведення огляду, а також здійснює фотографування місця огляду. Після отримання доручення слідчого чи прокурора на проведення динамічної стадії огляду та завдання на виявлення слідової інформації спеціаліст визначає алгоритм пошуку доказів (слідів, речей, документів) і методи їх виявлення та розпочинає огляд. Дії спеціаліста-криміналіста, які безпосередньо пов'язані з виявленням, закріпленням та вилученням слідів і речових доказів, здійснюються відповідно до тактики огляду місця події та методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень.

Алгоритм дій спеціаліста-криміналіста як суб'єкта використання спеціальних знань під час розслідування умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції (проведення слідчих-розшукових дій):

- прибуває на місце проведення слідчих (розшукових) дій з необхідними техніко-криміналістичними засобами та витратними матеріалами;

- перед початком огляду знайомиться з обставинами події, пропонує слідчому план огляду місця події, межі території огляду місця події, а також застосування конкретних науково-технічних засобів для виявлення, фіксації та вилучення слідової інформації;

- перед застосуванням техніко-криміналістичних засобів повідомляє слідчому їх характеристики, модель та серійний номер за його наявності;

- надає допомогу слідчому з виявлення, фіксації і вилучення слідової інформації;

- під час огляду здійснюються фотографування та вилучення виявлених об'єктів, фіксуються методи їх виявлення із зазначенням про це у протоколі;

- під час огляду надає слідчому допомогу у фіксації у протоколі інформації щодо знайдених слідів і речових доказів, а також (за потреби) в упакуванні об'єктів;

- перед переміщенням об'єкта (з метою огляду та виявлення слідової інформації) спеціалістом здійснюється його вузлова фотозйомка;

- за запитом слідчого надає фотографії в електронній формі або виготовляє фототаблицю слідчої (розшукової) дії;

- під час проведення пошуку та виявлення слідів спеціаліст-криміналіст застосовує наявні технічні засоби та використовує насамперед неруйнуючі методи їх виявлення, а в разі недосягнення позитивного результату – також і руйнуючі методи виявлення слідової інформації;

- перед застосуванням руйнуючих методів пошуку слідів спеціаліст повинен отримати від слідчого чи прокурора згоду на їх використання та визначитися з пріоритетом слідової інформації, яка підлягає виявленню, з метою подальшого проведення експертних досліджень у лабораторних умовах;

- про вжиті заходи та факти виявлення слідової інформації спеціаліст-криміналіст інформує слідчого чи прокурора;

- надає консультації за зовнішніми характеристиками вилучених об'єктів, звертає увагу слідчого на фактичні дані, що можуть мати значення для розслідування обставин кримінального правопорушення;

- під час фіксації виявленої слідової інформації в протоколі спеціаліст-криміналіст надає допомогу слідчому в описі специфічних ознак (вид та кількість виявлених слідів, їх локалізація, спосіб виявлення);

- за можливості сліди вилучаються разом з об'єктами-носіями;

- у разі неможливості вилучення слідової інформації з об'єктом-носієм спеціалістом-криміналістом здійснюється їх фотографування за правилами масштабної фотозйомки та виготовлення копій (відбитків та зліпків) цих слідів;

- із використанням спеціальних знань та навичок, науково-технічних засобів і спеціального обладнання спеціаліст проводить вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис;

- складає плани і схеми, виготовляє графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей;

- виявляє, фіксує, здійснює вилучення та пакування матеріальних об'єктів, які мають слідову інформацію вчиненого правопорушення та можуть бути використані під час проведення трасологічних, дактилоскопічних, балістичних експертиз,

техніко-криміналістичного дослідження холодної зброї, документів, матеріалів та речовин, мікрооб'єктів тощо; проводить експрес-аналіз за зовнішніми характеристиками вилучених об'єктів (без надання письмового висновку);

- звертає увагу слідчого на фактичні дані, що мають значення для розслідування обставин кримінального правопорушення, передбаченого ст. 223 КК України;

- під час розслідування умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції, з метою встановлення зв'язків між даними, що можуть мати значення для кримінального провадження, проводить перевірки їх за інформаційною підсистемою «СЛІД» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» та надає інформацію за результатами перевірок з ІП «СЛІД».

Положення про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України, затверджене наказом МВС України від 06.07.2017 № 570, передбачає діяльність такого суб'єкта, як слідчий-криміналіст, спеціальні знання якого ми можемо використати під час розслідування умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції.

У протоколі процесуальної дії та в додатках до нього обов'язково відображається факт надання безпосередньої технічної допомоги спеціалістом.

Інформація, яка відображається в протоколі процесуальної дії та додатках до нього, повинна:

- 1) бути об'єктивною, повною та достовірною;
- 2) зрозумілою слідчому, а також іншим учасникам процесуальної дії;
- 3) разом з об'єктами відображення сприйматися у протоколі;
- 4) не мати форми висновків, припущень (додатки до процесуальної дії оформлюються слідчим, який проводив її, або спеціалістом, що був залучений до її проведення).

Залучення судового експерта під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 223 КК України, має суттєві відмінності і в процесуальному порядку, і в організаційно-тактичному забезпеченні.

Аналізуючи сутність судової експертизи, доцільно виокремити низку ознак, які характеризують особливості її виконання в кримінальному провадженні, а саме:

- потенційну можливість застосування спеціальних знань (медичних, технічних, фізичних, математичних, хімічних, біологічних, трасологічних, балістичних, психологічних та інших наук);

- проведення досліджень із метою виявлення обставин, що мають значення для кримінального провадження (встановлення або спростування певних фактів, моделювання певних ситуацій, установлення тотожності об'єктів, групуфікація тощо);

- дотримання процесуальної форми експертизи (дотримання передбачених кримінальним процесуальним законодавством правових та фактичних підстав, порядку проведення та оформлення результатів експертного дослідження);

- проведення експертизи спеціальним суб'єктом;

- визначення кола ініціаторів проведення експертизи.

Правові підстави проведення експертизи передбачені у ст. 242 КПК України. Експертизу проводить експерт за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання.

Варто зазначити, що з метою забезпечення реалізації принципу змагальності у кримінальному процесі чинне кримінальне процесуальне законодавство значно розширило і процесуальні права підозрюваного, обвинуваченого, захисника та інших учасників щодо питання призначення та проведення експертизи. Кожна сторона кримінального провадження має право надати суду висновок експерта, який ґрунтується на його наукових, технічних або інших спеціальних знаннях. Висновок повинен ґрунтуватися на відомостях, які експерт сприймав безпосередньо або вони стали йому відомі під час дослідження матеріалів, що були надані для проведення дослідження. Експерт дає висновок від свого імені та несе за нього особисту відповідальність. У разі неможливості дати відповіді на запитання експерт про це повідомляє ініціатора проведення експертизи із поясненням причин.

Основні види судових експертиз, які призначаються під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 223 КК України

З метою повного і всебічного технічного дослідження документів (договорів, доручень, товаро-транспортних накладних тощо), які були використані під час умисного введення в обіг на ринок України небезпечної продукції, у багатьох випадках призначається технічна експертиза документів, мета якої полягає у встановленні способу виготовлення документу, фактів та способів зміни його змісту.

У нашому випадку ця експертиза буде спрямована на дослідження документів, що обслуговують грошовий обіг, їх реквізитів, матеріали для виготовлення документів, серед яких папір, чорнило, паста для кулькових ручок, фарба, та ін.

Важливим є те, що технічна експертиза документів поділяється на експертизу реквізитів документів і експертизу матеріалів документів.

Експертиза реквізитів документів вирішує такі основні завдання:

- встановлення особливостей виготовлення друкарських засобів і їх відбитків;
- встановлення факту і способу внесення змін до документа (підчистка, травлення, дописка, переклеювання фотокарток тощо);
- виявлення залитих, замазаних, вицвілих та інших слабковидимих або невидимих текстів (зображень) на різних матеріалах, а також текстів (зображень) на обгорілих та згорілих документах за умови, що папір, на якому вони виготовлені, не перетворився на попіл;
- встановлення типу, системи, марки, моделі та інших кваліфікаційних категорій друкарської техніки, а також ідентифікація цих засобів за відбитками їх знаків;
- ідентифікація печаток, штампів, факсиміле за їхніми відбитками;
- ідентифікація засобів розмножувальної техніки за їхніми відбитками;
- ідентифікація компостерних знаків за просіками;
- ідентифікація письмового приладдя за штрихами;

- ідентифікація особи, яка надрукувала машинописний текст, намалювала і (або) вирізала зображення, за особливостями навичок виконавця;

- встановлення належності літер певному комплекту шрифту;

- визначення відносної давності виконання документа або його фрагментів, а також послідовності нанесення штрихів, що перетинаються.

Експертизою матеріалів документів встановлюються рід, вид (інша класифікаційна категорія) матеріалів, на яких і за допомогою яких виконувався (виготовлювався) документ (папір, барвники тощо), а також їх спільна родова (груповая) належність.

Під час розслідування умисного випуску на ринок України небезпечної продукції найбільш часто призначають судово-товарознавчу експертизу.

Через те, що продукти мають термін зберігання (особливо це стосується продуктів харчування), у більшості випадків судово-товарознавча експертиза харчових продуктів проводиться за документами, що вимагає від товарознавця-експерта досконалого знання нормативної та законодавчої бази, методик та порядку проведення експертиз.

До об'єктів дослідження товарознавчої експертизи належать одиниці продовольчої або непродовольчої продукції, а також будь-які матеріальні предмети, що містять інформацію про товарне походження об'єкта дослідження: супровідна документація, технічні описи та рекомендації з використання, зберігання та переміщення виробів.

До основних завдань цієї експертизи входять: визначення вартості товарної продукції; визначення належності товарів до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері; визначення характеристик об'єктів дослідження відповідно до вимог Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності; визначення змін показників якості товарної продукції; установлення способу виробництва товарної продукції (промисловий чи саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника); визначення відповідності упакування і транспортування, умов і термінів зберігання товарної продукції до вимог чинних правил.

Типові запитання, які можна поставити на вирішення експертів під час призначення такої експертизи:

1. Чи відповідають маркувальні дані дійсним товарним характеристикам товару?

2. Чи володіє об'єкт, скерований на дослідження, небезпечними властивостями? Якщо так, то якими саме?

3. Чи відповідає якість виробу вимогам стандартів, технічних умов, наданим зразкам за органолептичними показниками?

4. Які дефекти має конкретний товар? Чи є ці дефекти істотними? Чи можлива реалізація (експлуатація) товару за наявності виявлених дефектів?

5. Об'єкт був виготовлений з небезпечними властивостями чи став небезпечним пізніше?

6. Яка вартість об'єктів дослідження на території України (із зазначенням дати, на яку необхідно провести оцінку)?

7. Чи відповідає маркування та пакування товару вимогам нормативно-технічної документації або зразкам?

8. Яким характеристикам відповідає товар згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності.

Особливістю розслідування умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції є те, що сама небезпечна продукція може бути різних видів. Потрібно про це пам'ятати і формулювати питання відповідно до продукції, яку необхідно дослідити.

Також часто виникає необхідність призначити комплексну судову експертизу.

Експертиза матеріалів, речовин та виробів також часто призначається під час розслідування аналізованого правопорушення. Це пояснюється тим, що серед об'єктів її дослідження є лакофарбові матеріали, нафтопродукти і паливно-мастильні матеріали, спиртовмісні суміші, спеціальні хімічні речовини, сильнодіючі і отруйні лікарські засоби, скло, кераміка, ґрунти тощо.

Основними завданнями, спільними для всіх підвидів експертиз матеріалів і речовин, є: виявлення на предметах обстановки місця події (предметах-носіях) мікрочастинок або мікрослідів певних матеріалів і речовин (частинок фарби,

слідів паливно-мастильних матеріалів, слідів металізації, мікрОВОЛОКОН, частинок наркотичних засобів тощо); визначення роду (виду) матеріалів і речовин за класифікаціями, що існують у науці, техніці та на виробництві (за хімічним складом, фізичними властивостями, призначенням тощо); установлення спільної родової (групової) належності матеріалів і речовин; установлення походження матеріалів і речовин з певного джерела.

Вирішення питання про походження матеріалів і речовин з певного джерела залежить від низки особливостей об'єкта, а також від наявності в конкретній установі потрібного обладнання та спеціалістів. Тому з приводу постановки цього питання доцільно попередньо отримати консультацію у експерта (спеціаліста).

До типових запитань, що може поставити слідчий на вирішення експертові, призначаючи таку експертизу, можна віднести:

- Яка природа речовини, наданої на дослідження?
- Чи мають надані речовини спільну родову належність?
- Чи є цей засіб сильнодіююю чи отруйною речовиною і яким (якою) саме?
- Чи належать речовини (рідини) до нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів? Якщо належать, то до якого їх роду (виду)?
- Чи мають сильнодіюні чи отруйні речовини спільну родову (групову) належність?
- Чи мають сильнодіюні чи отруйні речовини спільне джерело походження за якісним та відносним кількісним складом?
- Чи належить рідина до міцних алкогольних напоїв? Якщо належить, то до якого їх виду, та чи відповідає ця рідина вимогам ДСТУ?
- Промисловим чи саморобним способом виготовлена спиртова рідина?
- Чи містяться в зразках рослин (грунту, води) пестициди?
- Чи дозволено використання в Україні наданих пестицидів?

Для прикладу, під час розслідування аналізованого правопорушення призначається судова експертиза з дослідження

харчової продукції. Вона є різновидом експертизи матеріалів речовин та виробів і об'єктами її дослідження можуть бути:

1) зерно та зерно-борошняні товари (крупа, борошно, макаронні вироби, хліб, булочні вироби);

2) кондитерські вироби (печиво, тістечка, торти, крохмаль, цукор, шоколад, какао-порошок, мед, цукерки, джем, варення);

3) молоко та молочні продукти (молоко, сметана, кефір, вершки, сир, морозиво, йогурт, молочні консерви);

4) м'ясо та м'ясопродукти (м'ясо різних тварин, копченості, ковбаси, сосиски, м'ясні консерви);

5) риба та рибні продукти (риба, риба в'ялена, оселедці, рибні консерви, ікра);

6) харчові жири (масло коров'яче, маргарин, олія рослинна, майонез, жири топлені свинячі, смалець);

7) бакалійні товари (кава, чай, дріжджі, оцет, сіль, прянощі, соки, безалкогольні, слабоалкогольні та алкогольні напої);

8) готові страви, кулінарні вироби та напівфабрикати (перші, другі та треті страви, м'ясні рублені вироби, фарш, каші, салати, компоти, гарячі напої, пиріжки).

Головними задачами в дослідженні харчових продуктів є виявлення не передбачених стандартами та вельми токсичних речовин. До орієнтовного переліку вирішуваних цією експертизою питань можна віднести такі:

– Чи містить упакований продукт, що наданий на дослідження, інгредієнти, не передбачені нормативними документами? Якщо ні, то до якої категорії речовин можна віднести досліджуваний об'єкт?

– Чи відповідає склад харчового продукту, що наданий на дослідження, змісту маркування, яке є на упаковці цього продукту? Якщо ні, то в чому невідповідність?

– Чи відповідає наданий на дослідження продукт за показниками безпечності, відповідно до нормативних документів? Якщо ні, то в чому полягає невідповідність?

– Чи дозволяється використання для вживання у їжу харчовий продукт, наданий на дослідження? Якщо ні, то яким може бути його подальше використання?

– Чи мають єдине джерело походження зразки продуктів, що надані на дослідження?

– Чи належать зразки харчової продукції до однієї партії?

Відповідно до ч. 2 ст. 84 КПК України висновок експерта визнається процесуальним доказом у кримінальному провадженні.

Використання слідчим спеціальних знань під час розслідування умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції та залучення для цього уповноважених суб'єктів виконує важливу роль у їх розслідуванні, оскільки за рахунок обрання слідчим правильної методики та організації всіх процесуальних дій досягається мета досудового розслідування – швидке та повне розслідування кримінального правопорушення, притягнення винних у його вчиненні осіб до відповідальності.

ВИСНОВКИ

Проблема умисного введення в обіг небезпечної продукції на ринку України є однією з найважливіших у сфері захисту прав споживачів та безпеки громадян. Незважаючи на наявну систему контролю та регулювання, кількість таких порушень залишається високою, що підкреслює необхідність посилення заходів правоохоронної діяльності. Небезпечна продукція загрожує не лише здоров'ю та життю людей, але й порушує екологічні стандарти та соціальні інтереси країни.

Важливим результатом роботи стало формулювання рекомендацій щодо посилення заходів з виявлення та попередження умисного введення в обіг небезпечної продукції. Запропоновані заходи включають удосконалення законодавства, покращення роботи контролюючих органів та підвищення відповідальності суб'єктів господарювання за порушення вимог до якості продукції.

Для працівників Національної поліції України важливо не лише знати законодавчі норми, але й ефективно застосовувати їх на практиці під час розслідування кримінальних правопорушень у цій галузі. Розроблені методичні рекомендації покликані стати важливим інструментом для забезпечення повного, всебічного та об'єктивного розслідування. Зокрема, вони спрямовані на підвищення професійної підготовки фахівців досудового розслідування та оперативних підрозділів, що дасть змогу забезпечити ефективну боротьбу з незаконним введенням небезпечної продукції в обіг на ринок України.

Впровадження чітких і послідовних дій правоохоронних органів дозволить мінімізувати кількість випадків випуску на ринок небезпечних товарів, що сприятиме зміцненню правопорядку, захисту інтересів громадян та покращенню загальної безпеки на території держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Митний тариф України : Закон України від 19.10.2022 № 2697-IX.
2. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції : Закон України від 14.01.2000 № 1393-XIV.
3. Про загальну безпечність нехарчової продукції : Закон України від 02.12.2010 р. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2736-17>
4. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : Наказ МВС України від 07.07.2017 р. № 575. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>.
5. Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 20 травня 2020 року № 405. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text>
6. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
7. Про інформацію для споживача щодо харчових продуктів : Закон України від 06.12.2018 р. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19>
8. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06 лип. 2017 р. № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>
9. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997 р. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97>
10. Бишевец О. Тактико-психологічне забезпечення обшуку у кримінальному провадженні. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2015. Martie. С. 125–130.
11. Буканов Г. Правове регулювання державного управління з питань безпечності та якості продукції в Україні. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2015. Martie. С. 45–48.
12. Ващук О. П. Тактика використання невербальної інформації при проведенні слідчих (розшукових) дій. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. 2013. Том 26 (65). № 2–2. С. 293–299.

13. Вирок Дніпровського районного суду м. Києва у справі № 755/7478/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82326990>
14. Вирок Садгирського районного суду м. Чернівці у справі № 726/2111/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101858017>
15. Гарасимів О. І., Марко С. І., Ряшко О. В. Цифрові докази: деякі проблемні питання щодо їх поняття та використання у кримінальному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: ПРАВО*. 2023. Том 2. № 75. С. 158-162.
16. Готін О. М. Проблеми відмежування випуску або реалізації недоброякісної продукції від суміжних злочинів та інших правопорушень. *Вісник ЛАВС МВС України*. 2003. № 3. С. 60–70.
17. Гуменна Н. В. Поняття взаємодії слідчого з іншими суб'єктами розшуку під час здійснення ними розшукової діяльності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. С. 497–504.
18. Гумін О. М. Організація роботи слідчо-оперативної групи під час розслідування кримінальних проваджень. *Право та державне управління*. 2013. № 1 (10). С. 102–106.
19. Дізнання : навчальний посібник / Р. І. Благута, О. І. Гарасимів, Ю. В. Гуцуляк, С. І. Марко та ін. ; за заг. ред. А. Я. Хитри. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 340 с.
20. Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика : монографія. К., 2003. 924 с.
21. Жалдак І. А. Актуальні питання криміналістичного забезпечення проведення одночасного допиту. *Європейські перспективи*. 2013. № 3. С. 111–115.
22. Застосування спеціальних знань і техніко-криміналістичних засобів під час проведення слідчого огляду : метод. рекомендації / укл. Р. І. Благута, О. В. Захарова, С. І. Марко та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 104 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2770>
23. Затенацький Д. В. Ідеальні сліди в криміналістиці (техніко-криміналістичні та тактичні прийоми їх актуалізації) : монографія. Х. : Право, 2010. 160 с.
24. Іванов С. В., Артюхов Т. М., Архипов В. В. Розвиток теорії і методології судово-товарознавчої експертизи харчових продуктів. *Наукові праці НУХТ*. 2013. № 52. С. 25–34.
25. Кайдашов В. С. Кримінально-правова відповідальність за випуск або реалізацію продукції неналежної якості як засіб забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції. *Форум права*. 2010. № 4. С. 422–426.
26. Калініна І. В. Завдання слідчого огляду документів у справах про господарські злочини, пов'язані з підробленням документів. *Митна справа*. 2011. № 4 (76). Ч. 2. С. 215–221.
27. Криміналістика : підручник / Р. І. Благута, О. І. Гарасимів, О. М. Дуфенюк та ін. ; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. 4-те вид., перероб. і допов. Львів : ЛьвДУВС, 2023. 820 с.

28. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Х. : Право, 2012. 768 с
29. Крисанов Д. Ф. Якість і безпечність харчової продукції. *Економіка і прогнозування*. 2010. № 3. С. 103–119.
30. Лисенко В. В., Курілов Г. М. Незаконний обіг товарів в Україні: криміналістична класифікація злочинів. *Науковий вісник Національного університету ДПС України*. 2013. № 2 (61). С. 128–134.
31. Літвінчук І. С. Методика розслідування злочинів, пов'язаних із умисним випуском на ринок України небезпечної продукції : дис. ... канд. юрид. наук. : спец. 12.00.09. Львів, 2017. 239 с.
32. Маланчук Т. В. Контроль за якістю і безпечністю продукції як фундаментальна функція держави щодо гарантування захисту прав споживачів. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2010. № 1. С. 62–67.
33. Малярова В. О. Система елементів і сучасні підходи до аналізу криміналістичної характеристики злочинів. *Криміналістичний вісник*. 2012. № 2 (18). С. 32–39.
34. Марко С. І. Окремі питання удосконалення кримінально-правової охорони правовідносин у сфері довілля. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. С. 213–218.
35. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. К. : Юрінком Інтер, 2016. 1064 с.
36. Наумчук Н. В. Кримінально-правові та адміністративно-правові аспекти відповідальності у сфері безпеки продукції в сучасному українському законодавстві. *Адміністративне право і процес*. 2015. № 2 (12). С. 179–185.
37. Ортинський В. Л. Особливості взаємодії оперативних підрозділів з органами досудового розслідування під час виявлення та розслідування економічних злочинів. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. № 21. С. 144–151.
38. Розслідування окремих видів злочинів : навч. посібник / О. В. Бишевець, М. А. Погорецький, Д. Б. Сергєєва та ін. ; за ред. М. А. Погорецького та Д. Б. Сергєєвої. К. : Алерта, 2015. 536 с.
39. Слідчі (розшукові) дії : навч. посібник / О. В. Авраменко, Р. І. Благути, С. І. Марко та ін. ; за заг. ред. Р. І. Благути та Є. В. Пряхіна. Львів : ЛьвДУВС, 2013. 416 с.
40. Судова комп'ютерно-технічна експертиза у кримінальному провадженні : навчальний посібник / М. П. Климчук, Ю. А. Комісарчук, С. І. Марко, Б. В. Стецик. Львів : ЛьвДУВС, 2022. 116 с.

Авторський колектив

ЦУЦКІРІДЗЕ Максим Сергійович –

перший заступник Голови Національної поліції України –
начальник Головного слідчого управління,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
генерал поліції третього рангу

ШЕВЧИШЕН Артем Вікторович –

заступник начальника Головного слідчого управління
Національної поліції України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
полковник поліції

БУРЛАКА Владислав Васильович –

начальник відділу Головного слідчого управління
Національної поліції України,
кандидат юридичних наук,
полковник поліції

БУРМІСТРОВА Лариса Віталіївна –

старший слідчий в особливо важливих справах
Головного слідчого управління
Національної поліції України

ПРЯХІН Євген Васильович –

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1 ІПФПНП ЛьвДУВС,
кандидат юридичних наук, доцент

МАРКО Сергій Іванович –

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1 ІПФПНП ЛьвДУВС,
кандидат юридичних наук, професор

Досудове розслідування
кримінальних правопорушень
за фактами умисного введення в обіг
на ринку України (випуск на ринок України)
небезпечної продукції

Методичні рекомендації

За заг. ред. С. І. Марка

Редагування *Андріана Кузьмич-Походенко*

Макетування *Галина Шушняк*

Друк *Андрій Радченко*

Підписано до друку 25.11.2024.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 4,65.

Тираж 100 прим. Зам № 113-24.

Львівський державний університет внутрішніх справ

Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.